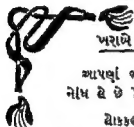

॥ શ્રીરાજેશ્વર પાર્શ્વનાથાય નમઃ ॥

અમર તપો—એ સાધુચરિત

— સૂરીશ્વરજી —

ખરાબે ચક્રતા નાનને દિનાત્રી સમાન—

આપણાં જૂતકાલીન ઈતિહાસનાં પૃષ્ઠો એ મૂળજની નોંધ છે કે—

લોકકલ્યાણની અખડ વહેતી નિર્મલ સાગીરથીમાં, જેઓએ પોતાના મન-વચન અને કાયાના પ્રવાહોને સદાએ વહેતા મૂક્યા છે તે સાધક પુરોષ સાચે મહાન જની શક્યા છે.”

સાચી હુકીકત એ છે કે પારમાર્થિક લોકકલ્યાણ એ સ્વના વાસ્તવિક કલ્યાણની સાથે સંકળાયેલ છે સાચી આત્મસાધકદશા આખ્યા નિના પ ના પારમાર્થિક કલ્યાણને સાધવાની બાવના કે પ્રવૃત્તિઓ સફળ જની શકતી નથી જૂતકાલીન સાધક પુરોષ માટે આપણે બાલ્યે સાંભળીયે છીએ, શ્રદ્ધાળીનાં આપણાં દેયાં તેમજ ભક્તિનમ્ર આપણા મસ્તકો, એ મહાન પુરોષોની અનુપમ મહત્તાને, અપૂર્વ સાધકદશાને, વારંવાર નમી પડે છે કારણ—ગમે તેવા કપરા સંયોગોમાં, પ્રતિકૂળ પરિસ્થિતિઓમાં, તે મહાન આત્માઓ સ્વ-અને પગની વાસ્તવિક સાધનાને અખડિતપણે—અનિરત રીતિયે જળવી શક્યા હતા જગતના ધતર આત્માઓ કેરતાં આવા પ્રકારની અસાધારણ વિશિષ્ટતા જરે તે સાધુ પુરોષોને સમાયમમાંથી મહાન જનાવી શકવાને જસ હોય છે

સ્વર્ગીય સાધુચરિત પૂજ્યપાદ પરમગુરુવર્ય આચાર્યદેવ શ્રીમદ્
 વિજયદાનમૂરીશ્વરજી મહારાજના પણ આવાજ પ્રકારની અનુપમ
 મૃતિની વિશિષ્ટતાના ચોટ મહાન અને લોકોત્તરે જની શક્તિ હતા
 આપણી આસપાસના નિયમ અને મુશ્કેલીભર્યા વતાવરણમાં જીવતા
 જતાં પણ પોતાની આત્મસાધનાના માર્ગમાં નિર્વિઘ્ન આગળ
 વધનારા અને તેને પૂર્ણગાંતિથી પાર ઉતરી જનારા મહાન પુરુષાની
 હશેજમા એ પરમારાધ્યપાત્ર સૂરીશ્વરજી અવસ્ય આગળ આવી
 શક્યા હતા. આ સાધુચરિત મહાનપુરુષ, આપણી આસપાસમાંજ
 જીવન જીવી, આપણી વચ્ચેથી પમાર થઈ ગયા એ આજે એજો
 શ્રીને આપણી આસપાસમાંથી ખમ્મે રમૂનદષ્ટિયે સાચે ચારચાર
 વધેના બદાણાઓ વહી ગયા છે પણ સમ્મદષ્ટિયે વિચારણા કરતાં
 કહેવું જોઈએ કે-એ સૂરીશ્વરજી હજીયે આપણી આસપાસમાં જ
 છે, ખમી ગયા નથી, ખસી શકે તેમ નથી અનેક બાબુકોના હૃદય
 મહિરના દેવ તરીકે એ સાધુચરિત સરિદેવ સદાયે જીવન્ત છે કેમકે—
 તે શાસનપ્રભાવક પ્રદેવનું વ્યક્તિત્વ મોઈ અનોખું હતું, તેઓશ્રી
 માનવ ન હતા પણ દેવ હતા કારણ-માનવતાના સાચા મૂલ્યો
 તેઓશ્રી પીઠાણી શક્યા હતા માટેજ લોકજીવનના સમર્ગમાં રહેવા
 જાણે તેઓ શ્રીમદ્ લોકોત્તરજીવનના સાચા અને નીકર સાધક હતા

એથીજ આવા પ્રકારના મહાન અને જગતના માયા સાધુ
 પ્રાપ્ત જીવન એ આપણે માટે-આત્મસાધનના માર્ગે ગતિ કરતા
 સાધક આત્માઓને માટે અવસ્ય પ્રેરણા દેનાર છે વતમાન વાતા
 વરણમાં વિશેષત ખતબે ચાલતા સાધક જીવનના નાવને માટે
 એ સૂરીશ્વરજીના જીવન પ્રસંગો ખરેખર માર્ગદર્શન આપવાને દિવા
 દાડી સમાન છે

જ મ જ મસ્થાન અને સસારવાસ—

અલાવાડ પ્રદેશના એક ગામમાં એ પુણ્યપુરુષનો જન્મ થયો
 હતો પૂર્વભાગમાં સ્ત્રીશ્રવાણના નામે એજખાસ છે મહાશયજીતનું

પ્રાચીન તીર્થસ્થાન શ્રીમ્મ જ્યેષ્ઠરશ્મિ કે જે યદુસૈન્યમંદિરિનિવાસક દેવા
ધીદેવ તેવીશમા તીર્થપતિ શ્રીપાર્શ્વનાથપ્રભુના અતિપ્રાચીન ત્રિમુર્તી
શોભના અનુપમ જિનમંદિરથી પરિમણિત છે ઝોઝુવાડની, ભૂમી,
તે ધવિત્ર અને પ્રાચીનતમ તીર્થસ્થાનની અડોઅડ તદ્દન નજીક
જેવી ગણી શકાય તેમ રહેલી છે ચિત્રમ સવત ૧૯૨૪ના કાલે
કશ્યપાચતુર્દશીની પુણ્યરત્નનીએ, પૂજનીય સુરિજીએ જ મ લીધા
હતા, નનવખાઈ એ તેઓશ્રીની માતાનું નામ હતું અને પિતાનું
નામ શ્રી જીરાલા હતું

તે કે જ મ એ મહાપુરોચના જીવનને મારે, કોઈ અસાધ્ય
રજી ઘટના નથી કેમકે જન્મ લેવો, જીવનને પુરું કરવું અને અન્તે
મૃત્યુની વેળાઓને બોગવવી એ તો પ્રત્યેક સસારી આત્માઓને
મારનો સામાન્યક્રમ છે, છતાંયે મહાનપુરોચના જીવનની એ સામા-
ન્ય ઘટનાઓ અનેકોને મારે માર્ગદર્શક બની શકે છે, મહાન આ-
ત્માઓને મહાન જનવાને સાર તે સધનીયે પરિસ્થિતિઓ અધિકાં
રજી તરિકે ગણાય છે એટલેજ આપણે તે પૂજનીય પુરોચના જ મ,
જન્મસ્થાન અને જન્મ આપનાર જનેતા વિગેરેને જલુમાનપૂર્વક તૈયાના
ભક્તિ ભાવથી વાગ્વાર પ્રજાપીથે છીએ તે પુણ્યપુરપનું નામ
દીપચ દભાઈ હતું, તેઓશ્રીના બાલ્યકાલીન સરકારો અમુક પ્રકાર
ની અસાધ્યરજી કોટિના હતા એઓશ્રીના તે કારની યોગેરું વા-
તાવરજી એ અવશ્ય અનુપમ પ્રકારનું હતું કે જેના યોગે તે
દીપચ દભાઈ લોકોત્તર સાધક દષ્ટાને યામી અને પચાવી શક્યા
હતા દીપચ દભાઈના બા નકાદ સામાન્યરીતિો આનન્દ અને અ-
ભ્યાસ વચ્ચે પૂર્ણ થાય છે મૌનના આદિકાંડમાં તેઓ સરકારી
નોકરીમાં જોડાય છે

મહાન પુરોચની સામાન્ય લાગતી જીવનચર્ચાઓમાં યવુ અ-
વશ્ય મહેતાની સુચાસ છપી, છપીએ, મહેડી રહેની હોય છે તે

પુરુષોના જીવનની સામાન્ય કારવાધોમાં રહેજે અસાધારણતાનું
 વાતાવરણ ગુજી રહેતું હોય છે દીપચ દભાષની ગૃહસ્થજીવનની
 ચર્ચાઓ ભેંકે ઉપરકે દિલ્લિયે સાધારણ લાગે છે પણ એ જીવનચ-
 ર્ચાઓની આચરણા પાછલ દીપચ દભાષના મહાન આત્મા માર્ગે જ
 લૌકિક વસ્તુની શોષ પાછવ ધૂમતો રહે છે સરકારી હોદ્દો મૌન
 નનો આદિકાલ અને અજ્ઞાન તેમજ અણુજ વર્ગનો નિત્યસસજ
 આ ત્રણેય વિચિત્ર અને પ્રદોષકળનકે સ યોગોમાં દીપચ દભાષનો
 આત્મા અડગ રહે છે તેઓના જીવનની સાથે ભેગાયેલી અમૂક
 પ્રકારની ઊત્તમદશા આવા સ યોગોમાં પણ અખડ રીતિયે જળવાઈ
 રહે છે દીપચ દભાષની માનવતાને, નીમિત્તતાને કે પ્રમાણિકતાને
 આ સ યોગોમાં રહેજે પણ આંચ આવી શકતી નથી સાથે જ
 મહાન પુરુષોના જીવનની શરૂઆત મહાનપણામાંથી થાય છે
ધર્મની આરાધનાના માર્ગે પગલા—

પુરુષપુરુષ દીપચ દભાષ જીવનના બાવીસ વર્ષો એ પરિરિધ
 તિમાં વીતાવે છે સ સારની સામાન્ય લીલાઓમાં એમનો મહાન
 આત્મા આનન્દ માણી શકે નથી, આનન્દની સાચી મોખમાં
 તેઓ તલપાપડ છે પરમાર્થના માર્ગે પ્રગતિ કરવાને દીપચ દભાષનો
 આ મા ઝખી રહ્યો છે એ કે જીવનના બાવીસ વર્ષો સુધી, સ આ-
 રના સાધારણ અવસાથોમાં દીપચ દભાષ ગુથાય છે પથેવાય છે
 છતાંયે અમૂક પ્રકારની અસાધારણ બૃત્તદશાને અવમ્ય દીપચ દભાષ
 નો આત્મા અનુભવે છે મારેજ દીપચ દભાષનું એ સ સારી જીવન
 લોકઅવહારોમાં પ્રવૃત્ત અન્ય માનવસમાજ કરતાં અનુપમકેટિનું છે
 ઉદારતા અને સદચારની પ્રણયો દીપચ દભાષના સાંસારિક જીવનને
 ખૂબજ સુવાસમય બનાવી શકી હતી સંદિગ્ધતા અને સદ્ભાવનાના
 નિર્મોલ જ નમવાહો સ સારીપણે રહેલા દીપચ દભાષના જીવનરક્ષને
 સદાયે નવપત્તવ સાખી શક્યા હતા.

એક સુભાગી પળે દીપચંદ્રભાઈનું જીવનન્દેલું પડ્યો પામે
 છે માટેજ અત્યાર અગાઉ ધર્મની આરાધના માટેની પ્રુણ સામ્ર
 મીઓનો ને રીતિનો સદુપયોગ તેઓ ન્હોતો કરી શક્યા, તે
 માટે તેઓના હૈયામાં પશ્ચાત્તાપનો અનન્ત સળગવા માંડે છે સામા
 ન્યરીતિયે કુલપરપરાગત જૈનધર્મના પરમારાધ્ય અનુષ્ઠનો પૂર્ણ
 પ્રતિક્રમણ વિગેરે પરત્વે જો કે દીપચંદ્રભાઈને પૂર્વ ભક્તિભાવ હતો,
 એ ધર્માનુષ્ઠાનોની આરાધનાને માટે તેઓ યથાશક્તિ પ્રયત્નશીલ
 હતા. પણ એ મુજબના ધર્માનુષ્ઠાનોની કુલપરપરાગત રૂઢ આરાધના
 તેમના હૈયાને સંતોષી શકી ન હતી, અને એટલેજ તેઓ ધર્મા
 રાધનાના માર્ગે પગલાં માંડવાને—વધુ ગતિ કરવાને સક્ષમ
 બનતા હતા.

એ કાલ પૂજ્યપાદ યાચીજીનિધિ શાસનપ્રભાવક આચાર્યે
 દેવ શ્રીમદ્ વિજયનાનદચૂરીચરણ મહારાજના શાસનસામ્રાજ્યનો
 કહી શકાય તે મુગમ્બાવક સુરિવર જૈનશાસનનું એકજરી સામ્રાજ્ય
 તે સમયે કરી રહ્યા હતા. જેન સેં મૂર્તિપૂજક ત્રેમદાયના ચતુ
 વિંધસમપર તે શાસનપ્રભાવક ચૂરીચરણનું વચસ્વ તે વેળાયે
 અખડ અને અવિભાજ્ય હતું સાચેજ તે તેઓ શ્રીમદ્ની સર્વતો-
 મુખી મુગમ્બાનકલ્પતા કહી શકાય શાસનસિદ્ધાન્તો પરત્વેનો
 અવિદ્ય અને નીડર અનુચિત, તેમજ તેને માટેની દૈયાની બહુ-
 માનપૂર્ણગતિ, એ તેઓ શ્રીમદ્ને સાચા શાસનપ્રભાવક અને
 નિરપદ્ધિશૈભલિ ચાખી શકી હતી તેઓ શ્રીમદ્ના વિશાલકાય
 સાધુસમુદાયમા પૂં સદર્શોદ્ધારક શાસનપ્રભાવક આચાર્યદેવ શ્રીમદ્
 વિજયકમવસૂર્ગીચરણ મહારાજ તેમજ પૂં શાસનપ્રભાવક
 અનેક ઉપદેશક ઉપાધ્યાયજી મહારાજ શ્રીમદ્ વીરવિજયજી મહા-
 રાજ વિગેરે સુવિદિત મુનિવરો, એ અવસરે અગ્રગણ્ય ગણાતા હતા.

પૂં ઉપાધ્યાયજી મહારાજ શ્રીમદ્ વીરવિજયજી મહારાજનો
 શ્રમ સંયોગ એક અવસરે દીપચંદ્રભાઈને મળી ગયો છે પૂં

ઉપાધ્યાયજી મહારાજના એ અનુપમ સહવાસના યોગે દીપચદ્માષ્ટક જ્વન પલ્લવવા લાગે છે “ધર્મારાધન એજ માનવજીવનનું મૂલ્ય છે, માનવજીવનની મહત્તા એ નિન્તિ ધર્મની આરાધનાના યોગેજ છે” એ મુજબના પરમ સચોતો પશ્ચિમ દીપ ચદ્માષ્ટકને પૂ ઉપાધ્યાયજી મહારાજના ઉપદેશથી થવા માંડે છે અને એના યોગે દીપચદ્માષ્ટકે એ નિશ્ચય કર્યો કે-‘કાષ્ઠપલ્લુ રીતિયે મારે મને મળે-તે યોગ્ય સામગ્રીઓને ધર્મારાધનના માર્ગે ત્રિકરણ યોગે ભેડી દેવી જોઈએ’

ઉપાધ્યાયજી મહારાજ ચક્રાસે છે—

નદાન પુરપોતા અનેક પ્રમ ના અનુપમ કોટિના ગુણોમાંથી તેઓનો આ એક વિશિષ્ટ ગુણ તોય છે કે-તેઓનું વિચારગણ સપૂર્ણ શક્તિમાન અને સફળ હોય છે એટલાજ માટે સફળ વિચાર ભવ ધરાવનારા મદાન આત્માઓ જે શુભ વિચારણાની માળામાં પરોવાય તે વિચારણા ક્રાવિક અને વાચિક પરિણામને શીઘ્રતાથી પાંખી શકે છે એ મુજબ દીપચદ્માષ્ટક પલ્લુ ધર્મની આરાધના માટેના પોતાના શુભસક પને પૂં ઉપાધ્યાયજી મહારાજની સેવામાં નેમ-વિનિતભાવે ઝૂકે છે પૂજ્ય ઉપાધ્યાયજી મહારાજ પુણ્ય સાની દીપચદ્માષ્ટકની એ મુમુક્ષુત્તિને અનેક રીતિયે સાચીય ચક્રાસણીથી ચક્રાસે છે અને એ ચક્રાસણીમાં ઉત્તર સુધી મહાભાગ દીપચદ્માષ્ટક અડગ રહે છે

સસારત્યાગની કઠીનાઇ સમયે જીવનના પ્રત-અનુનાનોની કુન્પાવના વિગેરેથી જ્યારે દીપચ ભાષ્ટક અડગ આત્મભવ ધનનું નથી એટલે પૂં ઉપાધ્યાયજી મહારાજ પુણ્યસાની દીપચદ્માષ્ટકને સમયની આરાધના માટે યોગ્ય તરિકે ઓળખી કાઢે છે ‘પ્રતિ જ્ઞાનતા નિર્વાહને માટેની અખૂટ ધીરજ અને પૂર્વસેવિત પાપ પ્રત્યેનો તીવ્ર-પચાતાપ’ એજ જૈનશાસ્ત્રીય દષ્ટિયે પ્રત આરાધન માટેની યોગ્યતા છે “હૃમેશના અધ્યાસનાવાજ આ-

તમાઓ સાધુ યા આનંદાર્મની આરાધના કરવાને યોગ્ય છે, અને અભ્યાસ કે પરિચય વિનાના તદ્દન અયોગ્ય છે” એ મુજબની એકાન્ત માન્યતા સાચીય સત્યથી ઘણીજ વેગળી છે

વિન્સ ૧૯૪૬ના માર્ગસર સુદી પાંચમના શુભમૂહર્તે ઘોઘા મુકામે પૂંઢિપાધ્યાયજી મહારાજના શુભ હસ્તે દીપચ દક્ષાઈ શ્રીપારમેશ્વરી પ્રવળ્યાનો સ્વીકાર કરે છે. સસારના પૌદ્ગલિકપ્રવોહનોને દૂર દૂરતર હટાડે છે, આત્મ-ચેતનશક્તિને પ્રગટ કરવાને સાર દુનિયાની સામે નવો જગ ખેલવાની સરખાત કરે છે જે યૌવન કાળની મદમત્તી અનેકોને દેખતા મીઠાવી આંધળાં કરી મૂકે છે, વિવેકના પથથી ભ્રષ્ટ જનાવી માર્ગ જુલ્યા રખડુ જેવા જનારે છે તે જ યૌવનકાળના ઉંમરે પલુ મૂકતા દીપચ દક્ષાઈ, મોહ અને મિથ્યા ત્વાના અધાપાને મીઠાવી વાસ્તવ ચમુજોને મેનવી સડ્યા માર્ગ જૂનને શોવી પાછા પરમાર્થ માર્ગ વળી શકરા

પરમ ગુરુદેવ ચરણે અનન્ય સમર્પણ

દીપચ દક્ષાઈ, આજથી એક નવાજ માર્ગને એ જગતના અ ય સાધનમાઝો કરતા એ ખૂબ જ કપરો અને કાંગળો છે છતાંયે અનન્ય સમર્પણભાવ જે આત્માઓએ ત્રિવિધયોગે સ્વીકાર્યો છે, તે પુણ્યશાલી આત્માઓને માટે જિનેશ્વરદેવે પ્રરૂપિત કરેલ આરાધનાનો માર્ગ અવશ્ય સરર જની રહે છે પૂં પગમગુરુદેવ ઉપાધ્યાયજી મહારાજ શ્રીમદ્ વીરવિજયજી મહારાજની શીતન કનઝયાના આશ્રમે ભાગવતી દીક્ષાના સ્વીકાર બાદ, મહાભાગ દીપચ દક્ષાઈના જીવન અને વેષના પરિવર્તન અગ્યુ અત્યાર અગાઉ દીપચ દક્ષાઈ એ મુજબના સાંસારિક નામથી જોળખ પામતા તે મહાપુરૂષની જોળખ પૂં મુનિરાજ શ્રીતાનવિજયજી મહારાજ એ રીતિની થવા લાગી

મુનિવર શ્રીધનવિજયજી મહારાજના અત્યાર અગાઉના મન-વચન-કાયાના છૂટા પ્રવાહો હવે એકત્ર જન્યા એટલે એ,

ત્રિવિધ શેઘન્ય પ્રવાહો તેઓશ્રીએ પોતાના પરમગુરુ ઉપાધ્યાયજી મહારાજના ચરણે વહેતા કરી મૂક્યા એજ કારણે પૂજ્ય ગુરુદેવન પરમ વિનેય તરીકે પોતાના જીવનને સંપૂર્ણ રીતિયે સમર્પિત કરી જેવાની અનુપમ ધીરતા એ મહાત્મા અખડિતપણે સદાં માટે જીવતી રહેવા પામી હતી વિનય વૈયાકૃત્ય નમ્રતા સહૃદયતા ઉચિતવૃત્તિ અને ધીરતા એ વિગેરે વિશિષ્ટ લોભાતર ગુણો, પરંપરાના દર્શકપૂર્વક તે મહામુનિને ખૂબજ ઉત્કર્ષતાથી ખીની ઉક્યા હતા વૈયાકૃત્ય અને ગુરુભક્તિનો ઉત્તમગુણ તેઓશ્રીમાં ખૂબ અજળ કાંટિનો હતો, સાધુજીવનને ઉપયોગી એવાં દરેક વૈયાકૃત્યનાં કાર્યોને તેઓશ્રી નિઃસંશયપણે ઉત્સાહ પૂર્વક કરી લેતા

૨૧-૨૨ સિદ્ધાન્તોત્તુ ઉંડું તત્ત્વસ્પર્શી જ્ઞાન, અને સાથે પૂર્વ તારક ગુરુદેવ ઉપાધ્યાયજી મહારાજ પ્રત્યેના હૃદયગત બહુમાનપૂર્વકની આખડસેના' આ બન્ને દુર્લભયોગોની પ્રાપ્તિ મહામુનિશ્રીદાનવિજયજી મહારાજના જીવનમાં અપૂર્વ અને અસાધારણ હતી ગુરુદેવ શ્રીઉપાધ્યાયજી મહારાજ પરત્વેના હૃદયગત બહુમાનને આ મહામુનિશ્રીએ કપરામાં કપરા અને કડક સમયમાં પણ વિકટ પરિસ્થિતિઓનો સામનો કરીને બાપવી રાખ્યું હતું આ અતિશયોક્તિ નથી પણ સાચી હકીકત છે કે- મુનિવર શ્રીદાનવિજયજી મહારાજએ ગુરુમહારાજ ઉપાધ્યાયજી મહારાજના જીવનની છેલ્લી ઘડિઓ સુધી પણ પૂર્વ બક્ષિતમર દૈયે તદ્દન નમ્રતા ભરી જે સેવાઓ કરી છે, તે તત્કાલીન સમસ્ત સાધુસમુદાયમાં સાચેજ આદર્શ અને અનુપમ કાંટિની ગણી શકાય તેમ હતી.

યોગોદ્દહન અને પંચાસપદ

અખડ આજ્ઞાપાત્રન સ્વપર સિદ્ધાન્તવેદિતા અદમ્યમયમણિ વિગેરે વિશિષ્ટ ગુણોને ભેદને પૂજ્ય ઉપાધ્યાયજી મહારાજ મહામુનિ શ્રીદાનવિજયજી મહારાજમાં પદને મેળવવાની અને તેને સંપૂર્ણ

રીતિયે જીવે રાકવાની શક્તિએ જોઈ રાક્યા એટલે તેઓથીએ,
પરમચારિત્રપાત્ર પન્થાસજી મહારાજશ્રીચતુર્વિજયજી મહારાજ શુભ
આશ્રયે, મહામુનિ શ્રીદાનવિજયજીએ યોગોદ્ધવન કરવાની આજ્ઞા
આપી પૂજ્ય પરમશ્યાપાત્ર સુવિદિત પન્થાજી મહારાજ શ્રીચતુર
વિજયજી મહારાજની જીવ જાયામાં પૂં મુનિરાજ શ્રીદાનવિજયજી
મહારાજએ ભગવતી સૂત્ર વિગેરે સૂત્રોના યોગોદ્ધવન પૂર્ણ કર્યા

એ મુજબ નિર્વિદ્વતાથી પન્થાસપદના યોગોદ્ધવન પૂર્ણ
યતાં વિક્રમ સવત ૧૯૧૨ના માગસર સુદ પૂર્ણિમાના દિને, ખજાત
મુકામે ૬૦ મુનિરાજશ્રી દાનવિજયજીને પન્થાસજી મહારાજ શ્રીમદ્
ચતુર્વિજયજી મહારાજએ 'અનુયોગાચાર્ય'ના મહામૂલા પદે અભિ
ષિક્તા કર્યા પોતાના આંગણે ઉપસ્થિત થયેલ એ પ્રસંગને ખજાત
તના શ્રીસંઘે ભક્તિપૂર્વકના મહોત્સવથી ખૂબ સારી રીતિયે ઉજ
વ્યો હતો. પદના યોગે મુનિશ્રી દાનવિજયજી મહારાજના જીવનમાં
નવું ને વધુ લઘુતા અને સફળતા જન્મવા પામે છે. પદ એ એ
મહાત્માને ખૂબ સાવચેત બનાવે છે. પદના યોગે જીવનમાં આવતી
શાસન પ્રત્યેની જોખમદારીને એ મહાપુરુષ સ્વમજી રાક્યા હવા. પદ
સ્થ હોવા છતાંયે ગુરુભક્તિને માટે તેઓશ્રી સ્વયં યોગીસ કલાક
હાજર રહેતા, ગુરુમહારાજાની સેવા શુશ્રૂષા માટે તેઓ પોતે તદ્દન
સામાન્ય બની અવિરતરીતિયે સ્વયં મહેનત ઉઘાવતા

પૂં ઉપાધ્યાયજી મઠનો અન્તિમખત—

વિ સ ૧૯૭૫માં ખજાત મુકામે પૂં ઉપાધ્યાયજી શ્રીમદ્
ચતુર્વિજયજી મહારાજ શારીરિક અવસ્થાના યોગે તદ્દન સધા
રાવરા બન્યા હતા તે વેળાએ મહાત્મા પન્થાસજી મહારાજ અનુપમ
રીતિયે અખડ અહોતત્રીના ઉજાગરા વેળીને પછુ ગુરુમહારાજની
સેવામાં સદાય હાજર રહેતા ઉદયમાં આવેલ અશાતાની તીજ
વેળીને બ્યારે પૂં ઉપાધ્યાયજી મહારાજ પૂર્ણ સમાધિપૂર્વક ખૂબ

સાવધ બનીને સદના, ત્યારે પૂં ગુરદેવના અનન્યમક્ત પન્થાસજી
મદારાજ, ગુરદેવના સધારાની પાસે બેસીને ચોવીસે કલાક ગુર
દેવની શાતાને માટે ઝખનાઓ સેવતા

પૂં ઉપાધ્યાયજી મદારાજની તે માંદગીની વેઠાયે વિદ્યાલ
કાય સાધુ સમુદય ખલાત મુકામે કીકત થયેલ હતો. પૂં સદર્મ
રક્ષક આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયકમલસરીવરજી મદારાજ આદિ
પણ તે સમયે, પૂં ઉપાધ્યાયજી મદારાજશ્રીની માંદગીના પ્રસંગે
સંપરિવાર પધાર્યા હતા. ચોતાનો શિષ્ય સમુદય હાજર હોવા
જતાંયે ગમે તેવી પરિસ્થિતિમાં પણ મદામના પન્થાસજી મદારાજ
પૂં ગુરદેવ ઉપાધ્યાયજી મદારાજની સેવાને કોઈ પદવાર ખૂતી
શક્યા ન હતા. આવા ગુરસેવક વિનેયને ગુરદેવ પૂં શ્રીઉપાધ્યાયજી
મંની અન્તિમ અવસ્થા જરેજ ખૂતવી નાજે એમાં આચાર્ય
શુ ? જતાંયે કર્મના ઉદયની વેળાએ કોઈ શુ ક ? સમર્થ પુરોગી
શક્તિ પણ એ સમયે કુઠિત બને છે એ માંદગી જીવલેલુ બની,
અને પૂં ઉપાધ્યાયજી મદારાજ સમાધિપૂર્વક કાવધર્મ પામ્યા તે
અવસર ખૂબ આધાતજનક હતો. પૂં સદર્મરક્ષક સાધુસમુદયના
માલિક આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયકમલસરીવરજી મદારાજ આદિ
સૌ સાધુસમુદયને પૂં ઉપાધ્યાયજી મદારાજનો આ વિરહ ખૂબ
સાવતો. તેમાંયે પૂં પન્થાસજી મદારાજ શ્રીધનવિજયજી મદારાજને
મન તો ગુરવિદારનો આ હુ ખદ પ્રમગ ખૂબજ અકારો થઈ પડ્યો
હતો. કિવસો બાદ એ પ્રસંગ બુનાતો ગયો. સમાધિ અને શાન્તિ
પૂર્વક તેઓશ્રીએ અવિરલના અકાર ધાને નરમ બનાવતા ગયા.
૨૬-૨૮ વર્ષો સુધી પૂજ્ય પન્થાસજી મદારાજને જે અનુપમ કાટિનો
પૂં ગુરદેવ ઉપાધ્યાયજી મદારાજની સવાપૂત્રનો મદાયજ આરબ્યો
હતો, તે સાચેજ અનેક વિનેય-મુમુક્ષુજનોને માટે આદર્શીય તેમજ
ઉપાસ્ય હતો-અને છે

પૂં ગુરૂદેવ શ્રીહિષાધ્યાયજી નહારાજના કાવધર્મ બાદ, શિષ્ય સમુદાયની સારણા વારણા વિગેરે મન્ડરજાનુ મહત્કાર્ય તેઓશ્રીના માથે આપ્યું તેઓશ્રીએ જે નિખાવસતા અપૂર્વનિ રચ્યદત્તિ અને અખડ સિદ્ધાન્તરચિતાપૂર્વક પોતાના સાધુ સમુદાયની રક્ષા કરે છે- ચોમ-કોમ દ્વારાયે જે અનુપમ પદ્ધતિ પૂર્વકનું તેઓશ્રીએ સાધુ સમુદાયનું પાલન કર્યું છે તે તેઓ શ્રીમ જ કરી શકે શાસનના શા સ્ત્રીય સત્તાની સેવના આરેની અવિહંગ તમસા પૂં પન્થાસજી મહા રાજના જીવનમાં તે કાલે પણ દાંત્રી દાસીને બરી હતી લોકપુજ કે લોકનિ ધ તેઓશ્રીના શાસ્ત્રીય સત્તાની રક્ષાના કાર્યમાં તેઓ શ્રીની આડે આવી શકે તેમ હતું નહિ તેઓશ્રી જેટલાજ સરજ સહાય તેમજ નિખાવસ અને હૈયાચોકખા હતા તેટલાજ શાસ્ત્રીય સત્તાની સેવનાને સાર કપરામાં કપરા સમયે પણ તેઓશ્રી અડગ અને નીકર રહેતા

વિ સ ૧૬૬૮નો એક પ્રસંગ આ અવસરે યાદ આવે છે- શાસ્ત્રીય સત્તાની સેવાને આર તેઓશ્રીની અડગ અને ધીર મનો વ્રતનો આ એક પ્રબલ પુરાવો છે વડોદરા મુકામે તે અવસરે પૂં શાસનપ્રભાવક ન્યાયાભોનિધિ આસ્વાદેવ શ્રીમદ્વિનયનદસ રીશ્વરજી મહારાજનો મુનિસમુદાય સમિતિન રૂપે એકત્ર થયો હતો તે સાધુ સમિતિનમાં સાધુ સમાજની અનેક અનિચ્છનીય પરિ સ્થિતિનો નિવેદ આપવાને કાર્ષ મજબૂત બધારણ કરવાને સાર કરાવો થવાનું નિશ્ચિત થયું હતું એક પછી એક કરાવેતું ધારતર થયું જે સાધુ સમુદાયની શાસ્ત્રીય મર્યાદાને અનુકૂલ અને સહાયક હોવાને કારણે વિનાવિરોધે પસાર થઈ શક્યું પણ ત્યાં-તે સમયે કાર્ષક મુનિ તરફથી જા નદીજાની સામે પ્રતિજ્ઞ થ મૂકેતા કરાવ મુકાયો, બાધણો-પણ થયા, તે વેવાયે પૂં પન્થાસજી મહારાજશ્રી શાસ્ત્રીય સત્તાની રક્ષાને ખાતર અડગ અને ધીર મનોવ્રતિથી તે કરાવન

વિરુદ્ધમાં કપરા સચોગોનો સામનો કરીને પણ હિંમત રહ્યા હતા

અને એનાજ પરિણામે એ ડરાપ નામરોષ જની ગયો હતો, કે જે પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજ્ઞાનસૂરીશ્વરજીમહારાજના સુવિદિત સાધુસમુદાયની શાસ્ત્રીય સાચો માટેની અખડ અગ્રતા અને ધીરતાનું પ્રતીકજ ગણી શકાય.

સુવર્ણ જેમ જેમ કમોટીમાંથી પસાર થાય છે તેમ તેનામાં વધુને વધુ પ્રકાશ તેમજ મહત્તા આવતી જાય છે, આ એક સામાન્ય હોકનિમામ છે પૂજ્ય પન્થસજી મહારાજ માટે પણ તેમજ અને છે મુસ્લિમો અને મુશ્લીબોનો કુગર તેઓશ્રીના સાધકજીવનની ચોમેર ખ કાયદો રહેતો, જતાંયે ધીરતા અગ્રતા અને વીરરત્નિથી તેઓશ્રી, એ સમયીયે કુમરાજ પ્રદેશની ખરાબીને લઘી જાય છે એટલેજ તેઓશ્રી વધુ ને વધુ પ્રમશવાન તેમજ મહાન જની શક્યા બાવા અનુપમ દોરિયા શાસનમસાવક મહાપુરુષની યોગ્યતાના માપને માપીનેજ પૂજ્યપાદ મુશ્લિમ નામધેય નિરપૂહ શિરોમણિ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજ્ઞાનસૂરીશ્વરજી મહારાજએ જાણી મુકામે તેઓશ્રીને ચલુવિષ સમયની સમક્ષ મહામહોત્સવપૂર્વક પચપરમેષ્ઠિના ત્રીજા મહામૂલ પદનો અભિષેક કર્યો તે વેળાયે-તે પૂ. આચાર્ય દેવશ્રીના શિષ્ય ત્વ મુનિરાજશ્રી લખ્ધિવિજયજી મહારાજશ્રીને પણ તેઓ શ્રીમદે સુરિપદના સ્થાને અભિષેક કર્યો એટલે વિ સ. ૧૯૮૧ના માર્ગશીર્ષ સુદ પચમીના દિને તેઓ શ્રીમદ્ પૂ. આચાર્યદેવ શ્રીમ. પવિત્રજ્ઞાનસૂરીશ્વરજી મહારાજના નામથી પ્રસિદ્ધિને મેલવે છે સુરિપદપર આરદ થવા જતાંય, પ્રત્યાષાતી આડગર, તેઓશ્રીના સાધ-સાધી જીવનમા સ્પર્શી શક્યો નહતો, સર્વોચ્ચ દોરની નિતિમાન રત્નિથી ખરેજ તેઓશ્રીએ પોતાનું સાધુ-જીવન અતુલરુદ્ધિ જનાવ્યું હતું

શાન્તિના ભોગે સિદ્ધાન્તરક્ષ—

પૂં સુરીશ્વરજી અગ્ર સિદ્ધાન્તરત્વ હતા શાસ્ત્રીય સત્યોની રક્ષા માટે તેઓશ્રી દરેક રીતિયે તૈયાર હતા શાન્તિને માટે સિદ્ધાન્ત પ્રેમને ભોગ આપવાને તેઓશ્રી એક શ્લુ પલ્લુ તૈયાર ન હતા. તેઓશ્રી પોતાના જીવનકાલ દરમ્યાન લોકપૂજ્ય કે શાન્તિની ખાતર શાસ્ત્રીય પરમ સત્યોની વફાદારીને મોર્ષ દિવસે બુત્યા નથી જે શાસ્ત્રીય સત્યોની સેવા ખાતર ધર કુટુંબ અને અગત મન ધીને તલ્લવત ઊંડી દીધા તે સત્યોની સેવાને જોગી શાન્તિ કે લોક મજામજાથી દૂર કરવી યા બૂલી જવી એ કાવરતા છે, લોકપૂજ્યની ભૂખ છે અને પ્રભુધર્મના ૧' અનુરાગનો અભાવ ॥ પૂં સુરીશ્વર જીનો તે સત્તાકાલ શાસ્ત્રીય સત્યોની સેવા માટેનો વીર ધર્મલુ કાલ હતો છતાંયે તેવા અવસરે સુરીશ્વરજી ખૂબજ ૬૬ રહેતા પાસે બેસનાર પચાગ પ્રલિખાત કરી જનાર, અગત મજાતાઓની લાજ શરમ કે દક્ષિણતામાં રહેજ પલ્લુ તેઓશ્રી લેવાઈ ગયા ન હતા. અજ્ઞાન લોકોના જોડા મજામજાટ ને ધાંધલ કે મમાત્રને તેઓશ્રી ધીરતાથી પચાવી શક્યા હતા.

શાસ્ત્રીય સત્યોની સેવાના બંને પ્રકારે જેવાકે—તે સત્યોને પ્રચાર અને તેની રક્ષાને આક્રમણોનો પ્રતિકાર—એ મૂળખના બંને પ્રકારોને પૂં સુરીશ્વરજી પોતાના સત્તાકાલમાં વધારાશક્તિ આરાધી શક્યા હતા અને એને અગે તેઓશ્રીને અનેકોની સાથે વાદ-વિવાદોના પ્રસંગો આવ્યા હતા ત્રિસ્તુતિમતના ઉત્પાદક શ્રીરાજેન્દ્રશ્રિ તેમજ યતિ-શ્રીધરલેન્દ્રશ્રિ વિગેરે સાથે પૂજ્યશ્રીના વાદ પ્રસંગો એ એના સામાન્ય દષ્ટાન્તરૂપ છે.

સરજતા અને નિરપૃદ્ધર્જિતિ—

સરજતા અને નિરપૃદ્ધર્જિતિ' એ બંને ગુણો પૂજ્યશ્રી સુરિદેવના જીવનમાં અનુપમ રીતિયે અગદળતા હતા અને તેથીજ તેઓશ્રી ગમે તેવા પ્રસંગોમાં પોતાના આચારધર્મને રહેજ પલ્લુ આંચ આવવા છુ-

શક્યા ન હતી તેઓથીની નિરુદ્ધત્તિને ઓળખી લેવાને સાર આ
એક જ પ્રસંગ બસ છે—

૧૦૧ રા નરેગ શ્રીમદ્ધાત્રીના ગાયકના પૂજનીય સુરિદેવને
ખાસ મળવાને માટે આમનજી આપે છે પૂજનીય સુરિદેવ તે આમન
જીને લાભ દરિયે સ્વીકારે છે શ્રીમાધકવાઃ નરેગ પૂજનીય સુરિદેવનો
સંતકાર કરે છે, પૂં સુરિદેવ નિરુદ્ધતાપૂર્વક તે નરેસને એકાન્ત ઉપ
કાર દરિયી ધર્મતત્ત્વના અમૂલ્ય પાન કરે છે દેવ—ગુરુ અને ધર્મની
વાતવિક ઓળખ આપે છે મદતત્ત્વ ગાયકવા તે લેવાયે પૂં નરિ
દેવના તે ધર્મોપદેશને સંભલે છે અનાયદેશના વતાવરણમાં જીવ
નનો વડુ ભાગ જીવનાર કેવલ પૌરુષિક ગરામમાજી શાંતિ સમાધિ
અને મજી માનનારાઓના સંસર્ગમાં ન તે લોકેશ્વરનેશ જેવા ગુજ-
નીની સામે એકાન્તે ત્યાગ પ્રધાન ધર્મનો ઉપદેશ લે—મહાકવિ
સંભવાવે એ સાની નિરુદ્ધત્તિ વિના બની શકતું શક્ય નથી

સરળતા—દેવાની નિષ્ઠાવસત્તિ, એ પૂજનીય સુરિદેવનો
અંગેઝ કોટિનો ગુણ હતો એ ગુણ તેઓથીને અમામાત્ત મદત
આપવાને માટે બસ હતો

માટેજ વિશાવક્રય શિખપરિવારનું સ્વમિત્વ એ લેવા છતાં
રહેજ પછુ બસત્તિ કે મળીનતા તેઓથીના સાધકજીવનને અસાધવી
શકી ન હતી

અન્તિમ કાવની આસપાસ—

એ વાત તદ્દન સ્વાભાવિક છે કે—સમાધિપ્રત્યુ એ પદિત મગજ
ગણાય છે, એની પ્રાપ્તિ પુરુષવાન આત્માઓનેજ થાય છે અનુપમ
કોટિની આરાધનાના યોગેજ આ સ્થિતિ પ્રાપ્ત થઈ શકે છે મરણની
આસપાસના સંયોગે, વાતાવરણ એ વિગેરે પરથી જીવનની સાની
મા નરસી પ્રાબુઓનું માપ નીકળી શકે છે પૂજનીય સુરિદેવનું મરણ,
સમાધિપૂર્વક તદ્દન અનુદા દશામાંજ થયું હતું તે અત્યુના પ્રસંગને

અગે કોઈ પણ પ્રકારની નવી તૈયારીઓ તેઓશ્રીને કરવાની હતીજ નહિ હેતાથીયે હેતાથીયે વર્ષની વિશુદ્ધ રત્નનથીની આરાધનના થાગે, તેઓશ્રી આનન્દ પૂર્વક નિષ્કાવેસ દેવ્યની સમાપનાનું પ્રસન્ન કરી ભક્તહૃદયી વિશાન સાધુમકલ, તેમજ ભાવુક શ્રાવક પરિવારની આસપાસમાંથી વિદ્યય લે છે

એ અન્તિમકાવની આસપાસને રાખેમાં અત્ર તજૂ કરવાથી તેઓ શ્રીમદ્દના જીવનની મહામૃત્યતાનો ખ્યાલ આવી શકે તેમ છે એ અન્તિમકાવની આસપાસના પ્રસંગો આ મૂળજના છે — રાધન પુર' ખાતે પૂ. ય સુરિદેવનું છે ૩ ચાતુર્માસ-હતું વિ. સ. ૧૬૬૧ ની સાલનું એ ચાતુર્માસ પૂર્ણ આનન્દ અને અપૂર્ણ ધર્મારાધન વચ્ચે સમાસ થયેલ હતું પૂજ્ય સુરિદેવ તેમજ તેઓશ્રીના પ્રસિધ્ધ પૂજ્ય પાયાપણ મહારાજ શ્રીમ. રામચિન્નપણ ગણિત (હાથ પૂજ્યા આદેવ શ્રીમદ્ વિજયરામચન્દ્રમૂરી-સરણ મહારાજ) આદિની જગ્યામાં તે ચાતુર્માસ ભાવુક જનસમાજને માટે ધર્મારાધનની જોડે અનુપમ મોસમરૂપ જન્યુ હતું ઉપધાન તપના માત્રોપણ મહોત્સવની પૂર્ણાહુતિ બાદ વિ. સ. ૧૬૬૨ ના માત્રસર વહિના દિવસેમાં પૂજ્ય સુરિશ્રી સિધ્ધ પરિવરની સાથે રાધનપુરથીવિહાર કરી શ્રી રાજેશ્વરજી તીર્થમાં પધાર્યા

બીજા દિવસની સાંજેતેઓ શ્રીમદે ત્યાંથી વિહાર કર્યો, છેત્તર્ણ લગભગ દશેક વર્ષની તીવ્ર તપશ્ચર્વાએ પૂજ્યસુરિદેવના ખડતલ દેહને ગાળી નાખ્યો હતો, વૃદ્ધાવસ્થાને અગે તેઓશ્રીની શારીરિક શક્તિ મદ મદતર થતી જતી હતી જાતીનો દુ ખાવો તેમજ સ્વાસ્થ્ય દરદ વર્ષોથી પૂજ્યશ્રીના શરીર સ્વાસ્થ્યને રોડી રહ્યું હતું જાણે તેઓ શ્રીએ સયમી જીવનની સાધનાના માર્ગે આવતી દરેક પ્રકારની મુશ્કેલીઓને હસતે વહેને અને ધીરહૃદયે વેઠી લીધી હતી 'પાદવિહાર'ને માટેની તેઓશ્રીને અનેક પ્રકારની પ્રતિકૂળતાઓ હોવા જાણે, જ્યારે જ્યારે કોઈ ભાવુકજનો, સુરિજીને નિયતવાસ માટે આમદ

કરતા ત્યારે ત્યારે મુરિજી સ્પષ્ટ સંદેશમાં તેને જાણે નકારજી બલુત
 પૂજનીય સુરિદેવના અનન્ધ પદ્ધર પરમવિનેય સિદ્ધાન્ત મહોદધિ
 આચાર્યદેવ શ્રીમદ્ વિજયત્રેમસુરીચરણ મહારાજ ૧ જ્યેષ્ઠ
 ૧૬૮૧ નું ચાતુર્માસ પાટવ મુકામે કર્તુ હતું તેઓશ્રી પત્નિ સિધ્ધ
 પ્રસિધ્ધના પરિવા ની સાથે પૂજ્ય પરમચાર્યદેવની સેવામાં રાજેશ્વરજી
 મુકામે દાગર થઇ શક્યા હતા વિશાલમય સિધ્ધ પ્રસિધ્ધના
 પરિવારની માથે પૂજનીય સુરિદેવ મામા આદરીયાવળા ધર્મ ઝોમુ
 વાગ્ય પદ્ધર્મા પૂં સુરિદેવની જન્મમુખિના ભાતુકોની આમદભરી
 વિનિતિઓથી સુરિદેવ સપરિવાર ત્યાં કેટલાક દિવસની રિયરતા કરી
 મુરિ દેવની મેવામા ગિમ્તાપાવન

તે દિવસો દરમ્યાન જમાતના અમમવલ શાસનમંત્રિક વયો
 ૨૬ થી કમ્પુતભાષ તરફથી જમાન મુકામે ઉદ્વાપનનો ધર્મમહોત્સવ
 થનાર હતો અને તે ધર્મમહોત્સવના પ્રસંગ પર પૂજનીય સુરિ
 દેવને જમાત મુકામે પધારવા માટેની વિનિતિ કરવાને થી કમ્પુતભાષ
 સ્વયં આવેશ હતા પૂજનીય સુરિદેવની શારીરિક પ્રકૃતિ અમુક
 પરિમિત મમયમા એટલો દીધ વિદ્યાર કરી રાકાવને સમય ન હતો,
 એટલેજ તેઓશ્રીએ પાતાના મુખ્ય સિધ્ધ પરિવારને જમાન મુકામે
 જવાની આજ્ઞા ફરમાવી સાધુચરિત સુરિદેવને વિનીત અને સેવા
 છવી સિધ્ધપરિવાર, એ તેઓશ્રીના પરમ સાધકજીવનની દીધકા
 છીન સાધનાનુંજ પરિણામ હતું અખડમેવાજીવી શાસનમંત્રિક
 વિશાલકાય સિધ્ધપરિવારનું એકજીવી આધિપત્ય જરેજ તેઓશ્રીમદ્
 અજોડ અને અનુપમ રીતિયે જીવનપર્યંત જોગવી રાક્યા હતા કહેતું
 એપ્રએ કે- પૂં સુરિદેવની અનુપમ ગુણેવા અને હૃદયની નિખાવસ
 યત્તિનો એ સાચેજ ફવરિયાક હતો

સુગૃહિત નામધેય સિદ્ધાન્ત મહોદધિ પૂજ્ય આચાર્યદેવ
 શ્રીમદ્ વિજયત્રેમસુરીચરણ મહારાજ, તેમજ અમર્મ આશ્ચર્યતા
 ઉપાધ્યાયજી મહારાજ શ્રીમદ્ રામનિજયજીગજિનર વિગેરે, તેકારે

પૂજનીય સુરિદેવના સાધુ સમુદાયમાં મુખ્ય તરિકે ગણાતા હતા. પૂજ્ય પરમશુદેવ સુરિવરની આજ્ઞાના પાલનને માટેની શિસ્તતા એઓશ્રીમાં અનુપમ અને અસાધારણ હતી એ કે— પૂજનીય શુદેવની શારીરિક પ્રકૃતિની પ્રતિકૂલતાને કારણે તેઓશ્રીની સેવામાંજ આવા સ યોગેમાં અખતિ રીતિયે રહેતુ એ મનોભાવના પૂજનીય સુરિદેવના સાધુ સમુદાયના મુખ્ય મુખ્ય નાયકોમાં પ્રગટપણે હતી. પણ જ્યારે ખુબ પૂજનીય સુરિદેવે, ખસાત મુકામે જવાની તેઓને આજ્ઞા હતી માવી એટલે તેઓએ તે આજ્ઞાને શિરોધાર્ય માની સ્વીકારી લીધી અને પૂજ્ય આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજયપ્રેમસૂરીશ્વરજી મહારાજ તેમજ પૂંઢિપાધ્યાયજી મહારાજ શ્રીમદ્ રામવિજયજી મહારાજ વિગેરે શિષ્ય પરિવારે ખસાત બાળૂયે વિદાર કર્યો.

આચાર્યમંની પાનનાખા અડગતા

‘ઝીનુચાડા એ પૂજનીય સુરિદેવની જ મજૂમિનુ ગામ ગણાય વર્ષોના ગાળા બાદ તેઓશ્રી સ્વકીય વિશાલકાય શિષ્યપરિવારની સાથે ત્યાં પધારેલ એટલે એ સ્વાભાવિક છે કે— ત્યાંનો શ્રીસધ, તેઓ શ્રીમદ્ને શારીરિક અસ્વચ્છતાના કારણે ત્યાંજ સ્થિરતા કરવાને સાર ભાવભરી વિનતિઓ કરે’ પણ સાધુચરિત પૂજ્ય સુરિદેવે શ્રીસધને રપટ શબ્દોમાં એ વિનતિઓનો જુવાન આપતા એ મતલબનુ જણુ બધુંકે— જ્યાં સુધી શારીરિક પ્રકૃતિ સામાન્ય પણુ કાર્ય આપી શકતી હેય ત્યાં સુધી સવમની આગધનામાં પ્રમતભાવ કેમ કેળવાય? વિદાર કરવાની દગ્ગૂયે શક્તિ છે તો તે શક્તિનો સદુપ યોગ જીવનની અન્તિમપણે સુધી કાં ન કરી લેવો ?’ પૂજનીય સુરિદેવનું આ મુગ્ધનુ કથન તેઓશ્રીની સમગ્રમૃત આરાધક ત્યાનુ મૂર્ત સૂચક ગણી શકાય તેમ છે. પૂજ્ય સુરિદેવની આવા પ્રકારની ભગૃત દશાની પાઠ્ય જૂઠાકાવની તીવ્ર સાધકદશાનો ઔસ્વભર્યો ધૃતિ દાંસ રહેલો છે, વર્ષોની ઝૂન-દર્શન અને ચારિત્રની સુવિશુદ્ધ આરાધનાના યોગેજ તેઓશ્રી આવી પ્રતિકૂલ શારીરિક સ્થિતિમાં

પણ આની સાવધાનતા તેમજ મધ્યમપાત્રના માટેની અડગ મનો
શક્તિ અતિમ સુધી ડાળી શક્યા હતા તેમજ ભક્તજનો-શ્રાવક
જનોનો લાજ મરત વિગેરે અનુકૂળ ઉપસર્ગોની લાંબી કતાર સામે,
પોતાના અમુક પ્રધાની અડગ સામ્રાટ સ્થિતિયુક્તચિત્તિને અડમ
રીનિયે તેઓકરી નાબો શક્યા હતા.

પૂર્વ ગર્ગિય સહિ દેવના અથવા પ્રધાનની આચાર્ય ધર્મની
પાલનનો અડગતાને અજ્ઞાન-મમાજ ઉમતાના નામથી ઓળખતો.
પોતાની અજ્ઞાનતાના યોગે વસ્તુના પારમાર્થિક સ્વરૂપને નહિ
સમજી શકતા અનાન-ભોળા જનસમાજની કોઇ પણ કાંઠે આવાજ
પ્રકારની દયાપાત્ર દશા હોય છે. પૂજનીય સુરીશ્વરજીના અપ્પ પણ
અમત પરિશ્રમને કે સદનાસને પામ્યા વિના, અમુક અજ્ઞાનતા થી
તેવાજ પ્રકારના વાતાવરણના યોગે પૂર્વ સંદેશના આરાધક ભાવને
અંગેની આચારપાત્રનની સખ્તાઇને ઉમતાના નામ નીચે ભક્તિ
જનમમાજને છેતરવાનો પ્રયાસ કેદનીકવાર અમુકવર્ગે તરફથી મતો
છતાએ પૂજનીય સુદેવ તેવા પ્રતિકુલ મ યોગોમાંયે રહેજ પણ
દયા વિના કોઈ પણ પળે પોતાના તેમજ પોતાની નિશામાં રહેલા
આત્રિતોના આવારધર્મની પાલનમાં ખૂબજ સાવધ રહેતા, અને
રહેજ પણ કુલ પગપેસારો ન કરી બલ તો સાદ અતિ કડક
રહેતા, તે પણ સદજ સ્વભાવજન્ય સુરભાવે.

દિષ્ટિ આપનામાજ રમી નહી છે—

ઐતુચાગથી પોષ વદિ નવમીના દિને પૂજનીય પરમચરદેવે
પોતાની સાયના અપ્પ આધુ-પરિવારની સાથે પાટડી જાળ્યે
વિહાર કર્યો એ ક્ષિત્રે પાટડીના રસ્તા પર ત્રણ માઇલે આવતા
મુકામે પૂજ્ય સંદેવે સ્થિરતા કરી કઠાર તપપાલન અને અડગ
આચારધર્મના ઘણા પોતાના દેહને હોમી દેનાર પૂજનીય સુરી
શ્વરજીનો ખડતલ દેહ, વિહારના પરિશ્રમને ઝી-ડી શકવાને સમર્થ
ન હતો અને એજ કારણે ત્રણ માઇલના મુકામે આવતા, પૂજનીય

સુરિદેવને ખૂબજ પરિશ્રમ પડ્યો હતો તલ્લુ માઈનની ધરતી આ
અવસરે પૂજનીય સુરિદેવને સારે પડી પરિશ્રમમાં અતિમાત્રા થઇ
એકેક માઇલનો પથ કપાયા બાદ તેઓશ્રીને મૂર્ચ્છા આવી મૂર્ચ્છા
લગભગ પાંચેક કલાક ચાલુ રહી હતી? પૂ. સુરીશ્વરજીની આ
એકાગ્રતા કાંઈક પરિરિચિત, સાનુકળ્યને માટે મુજબજ ભરી હતી.

જ્યારે થોડીકજ વારમાં કાંઈક ન થયું હોય તે રીતિયે મૂર્ચ્છાને
અન્તે તેઓશ્રી સ્વસ્થ જન્યા બાદ તેઓશ્રીએ અધૂરો માર્ગ પૂરો
કર્યો શારીરિક સ્વસ્થતા માટેના અન્ય ઉપચારોને જો ધ્યાવક્રમથી
વિનિતિઓ કરી જ્યારે તેઓશ્રી અડગજ રહ્યા આવા પ્રકારની
ભક્તજનોની વિનવણીઓના પ્રત્યુત્તરમાં તેઓશ્રી વારવાર એ
મૂળજનું કહેતા કે—“હવે અવસ્થા છે શરીરનો સ્વભાવ ત્યાજ
પ્રકારનો છે એ એનું કાર્ય કરે આપણે આપણું કાર્ય કરવું પરમ
સુરિદેવના આ શબ્દોને સૌ ભક્તજનો એકચિત્તે સાંભળી લેતા, પૂ.
સુરીશ્વરજી પોતાની આવા પ્રકારની નાજુક સરીર પ્રકૃતિને બહુ
શકયા હતા અને એથીજ એઓશ્રી આવા પ્રસંગે વારવાર પોતાની
નજીકના સાધુસમાજને એ મૂળજની પોતાની મુસાફરીના અન્તિમની
ચેતવણી આપતા કે—

‘સાચેજ મારી દષ્ટિ આટલાજ પ્રદેશમાં રમી રહી છે, આ
આઠ દસ માઇલ જેટલા પ્રદેશથી આગળ મારી દષ્ટિ કેમય જતી
નથી.’ નજરિશના વાસ્તવિક પક્ષે દુખદ ભવિકાવને સૂચન કરતું
પૂજ્ય સુરિદેવનું આ કથન ગૂં હતું સૌ કાંઈ તેનો ઉત્તમ આણી
શકે તેવી સ્થિતિ ન હતી.

આશ્રિતો પ્રત્યેની સાચી કરુણા દષ્ટિ.

એ દિવસે સાંજે દોઢ માઇલ જેટલો વિદ્યાગ કરી, બીજો
દિવસે પૂ. સુરિદેવ પરિવાર સહ નૈનાબાદ પધાર્યા પૂ. સુરિદેવને
પાંડી પધારવાનું હતું કારણ કે પાંડીમાં થનાર જ્વબરોપણ

મહોત્સવઆદિ પ્રસંગોને અગે પૂજનીય સુરિદેવને ત્યાં પધારવ માટેની ત્યાંના શ્રીસખની આમહમરી વિનંતિઓ હતી નૈનાનાથી પાટડી' લગભગ સાત આઠ માઈન થતુ હતે, પણ એટલેા વિહાર એક સમયે ખોચી નાખવા નેટની તેઓ શ્રીમદની શારીરિક પ્રકૃતિ સમર્થ-નહોતી અને વચ્ચે આવતા મુકામ પર તેઓશ્રી અને અન્ય ૧૭ સાત લગભગ સાધુઓના આહાર પાણીની નિર્દોષ ભેગવાઈ થવી શક્ય ન હતી ગા વસ્તુની યથોચિત વિચારણા તે પરમ કૌશ્લુનિધાન સુરિદેવે અગાડી કરી લીધે-તી હતી અને એટલેજ તેઓશ્રીએ સહવર્તિ સાધુઓને જણાવ્યું કે-

‘વચ્ચેના ગામમાં ૭-સાત સાધુઓનો નિર્દોષ બચહાર થા શકે તેવી સ્થિતિ નથી, માટે તમે કેટલાક પાટડી મુકામે જાઓ, જે સાધુઓની સાથે હું વચ્ચેના ગામમાં મુકામ કરી, ત્યાં આવવાની પારણા શરુ છું તેઓશ્રીની જે રીતિની આજ્ઞા મુજબ અન્ય પાંચ સાધુઓ મીઠા પાટડી ગાના આ પ્રસંગ સામાન્ય છે છતાંયે નોંધનીય છે કારણ આવા સામાન્ય પ્રસંગ પણ મહાન પુરષોના જીવનની મહામૂલ્યવાને સૂચવનારા હોય છે સાધુજીવનના નિર્દોષ આચારો સ્વયં પાતન કરવા અને અન્ય પોતાના આશ્રિત સાધુ-સમાજને યથારાશ્ત્રિ તે કરાવવા માટે તેઓશ્રી સદા ભગૃત રહેતા

પોતાની નિર્જનતા-યા શારીરિક અવગચ્છાના કારણે પોતાને છટકે સેવવા પડતા હોયો, અન્ય પોતાના આશ્રિતોને આવી શકર્તુ ન તો ન સેવવા પડે તે માટે તેઓશ્રી ખૂબજ સાવધ રતા આવા રાત્રી અનુપમ ધર્મસાર્થવાદ રૂતિના યોગે તેઓશ્રી વિહાર આદિના સરે સાધુઓની મહત્તીને છૂટી છટી પાડીને, અપવસ્તિક આમોમંત્ર વ્યવહારને માટે યથાયોગ્ય પ્રયત્ન કરતા

એવા અવસરે જ અવસ્તિના ગામડાઓમાં મોટા વિશાલ સાધુ યની સાથે વિચરી પોતાની બતને મહાન સાધુસમજાતા

માનીક કહેવાવવાનો આત્મધાતી આડગર મેળવવાને તેઓથી સ્વપ્ને પણ નહોતા ઇચ્છતા. આવા પ્રકારની અનુપમ યોગ-ક્ષેમ શક્તિના યોગે, તેઓથી સાચે આશ્રિત સાધુસમાજના નાથ તરિકે જીવનની અંતિમ પદોત્તમી અખડ રીતિએ રહી શક્યા હતા કદો કદીની વિષમ ઘડીઓમાં પણ તેઓથીના દેવામાં આશ્રિત સાધુ સમાજને માટેની કરુણ દૃષ્ટિ સદાયે જીવતી હતી.

સતત અપ્રમત રીતવૃત્ત—

લગભગ પોષ વદિ બારશના દિને, પૂ. સુરિદેવ પરિવાર સહિત પાટડી સમના લાલપૂર્ણ સત્કાર પૂર્વક પાટડી મુકામે પધાર્યા ‘પાટડી’ એ ગુજરાત અને અઝાવાડની લગોવગમાં આવેલું ગામ છે ગુજરાતના પ્રદેશની છેલ્લી દહ અને અઝાવાડના પ્રદેશની શરૂઆતની હદ પર આવેલું આ ગામ ગુજરાત અને અઝાવાડ બંને પ્રદેશની સરહદ પર મળ્યા છે ગામની મધ્યમાં ભરચકલતાના જંગલની વચ્ચે સુન્દર અને ભવ્ય જિનમંદિર આકર્ષક રીતિએ રહેલું છે મંદિરની ઉંચાઈ ઠીક જેવી છે ઉપર અને નીચે એ રીતિએ બંને સ્થાનો પર મનોહર જિનખિમ્બો બિરાજીત છે ‘પાટડી’ મુકામે પધાર્યા બાદ પૂજનીય સુરિદેવની શારીરિક પ્રકૃતિ પૂર્વ કરતાં ઠીક હતી રક્તિ પણ એક દરે સારી હતી સ્નેહ રક્તિ કે સ્વરથતા હોય કે એનો સદુપયોગ કરવાને તેઓથી લગીરે મુકતા નહિ સવાર બપોર કે સાંજ જ્યારે જુઓ ત્યારે તેઓથી કાંઈને કાંઈ સ્વ-પર ઉપકારની પરમાર્થ પ્રશ્નિઓમાં શશ્વત્ત્વેયે-ગજ હોય પાંસઠ વર્ષની વૃદ્ધવયે શારીરિક પ્રતિકૃતતાના સ યોગેમાં તેઓથી કદીપણ પ્રમાણે વશ નહોતા થયા કોતક વેનાયે સુત વાંચન ટામક વેનાયે દ્યુત લિખીત પ્રાચીન-અર્વાચીન પ્રતોનુ સંશોધન એ વિગેરે પ્રશ્નિઓ તેઓથીની જીવન ચર્ચામાં નિષ્પત્તજ થક ચૂકે-ર હતી તે સિવાય પાન પાદન મનન, વિગેરે વિશેષ મહત્વની પ્રશ્નિઓને પણ દર દમેશ તેઓથી ચાલજ રાખતા.

સતત પ્રતિષ્ઠિતતા તેઓશ્રીના જીવનમાં સારા પ્રમાણમાં સંજ્ઞાચેલી હતી. પ્રમાણની અતિમાત્રા તેઓશ્રીને સ્વેચ્છાપણ સ્પર્શી નહોતી એકે ઉદ્ઘાટકેટલાયે વર્ષોથી આખના મોતીયાના અંગે તેઓશ્રીને અન્ય વાંચન લેખનનું કાર્ય ન છુટકે મોળું કરતું પડેલું હતું, જાણે અપ્રમત્તદશા બગૃત હોવાને કારણે સ્વેચ્છાપણ અનાવશ્યકે પ્રમાણ તેઓશ્રીને આવશ્યક પ્રતિષ્ઠિતતામાંથી કાપવી શક્યો નહોતો.

માનવબોધની પ્રભુભિક્તન દૃશ્ય—

પાપવદિ અમાસના મધ્યાહ્ન સુધી પૂનમરીશ્વરજીની આ સતત પ્રતિષ્ઠિતતા નિયમિત રીતિયે ચાલુ રહી હતી પાટકી-ગામમાં તે અવસર ખવતદક અને યજ્ઞ-યજ્ઞિણીની મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠાના મહોત્સવ થાતુ હતો તે મહોત્સવને અંગેની પૂજા પ્રભાવના-સાધર્મિક-વાત્મન વિગેરેની મર્મ પ્રતિષ્ઠા રાજ જરેજ અતિ ઉત્સાહ અને પૂર્ણ ઉત્સાહ વચ્ચે ધર્મ રહી હતી પાપવદિ અમાસની બપોર પછી, પૂજનીય સુરીદેવના શરીરે શરદી તેમજ તાવની કસર સ્વેચ્છા શરૂ થઈ પીઠ હાથે તે કસર ચાલી મર્મ, અને સકલક્રીયાના હૈયામાં હર્ષનું મોળું ઉઠળવા લાગ્યું માહ સુદિ બીજના દિવસે, મહોત્સવને અંગે જલમાત્રાનો વરઘોડો હતો શાસનપ્રભાવનાના એ અનુપમ પ્રસંગને ફરક રીતિયે ઉજવવાને માટે ત્યાંના આવકસમાજે ઉલટભેર તૈયારીઓ કરી હતી મધ્યાહ્નના સ્ટાન્ડાર્ડમ લગભગ બેના સુમારે વરઘોડો ચલ્યો હતો. પૂજનીય સુરિદેવ, સાધુપરિવારની માથે સૌના ઉંઘાસ અને આનંદપૂર્ણ જયધ્વનિના ગગનભેદી સરોગેની સાથે બન્ધોડામાં પધાયા.

જરેજર એ કલાક સુધી તેઓ શ્રીમદ્ વરઘોડામાં ખૂબ શાન્તિ પૂર્વક રૂપાં વરઘોડાની શોભા અપૂર્વ હતી જનજનૈતર સમાજના ઉલટભેર ખસી આવતા યોજાનાં નમોને ઝીવતા તે વરઘોડો મંદિરની નજીક જબર વચ્ચે આજો પૂજનીય સુરિદેવે, ધિષાશ્રયના આગજો

ઉભા રહી, સકલસધની સાથે રચમાં નિરાજમાન પ્રભુના દશન કરી લીધા અને ત્યાં વધુ સ્થિરતા કરી લલચીન—મને તેઓશ્રીએ વરદાનની શોભાને ટીકીટીકીને બોધા કરી પૂજ્ય સુરિદેવની તે તત્વીનતા એ, તેઓશ્રીમદ્ના શુવનમાં અણુધારી અને નવીન જેવી લાગતી ખાતે કહી શકાય કે—“પૂજનીય ગુરુદેવ પોતે બહુ પોતાના નજીકના ભાવિનેજ બહુને માનવલોકના ભાવુક જનસમાજની પ્રભુ ભક્તિને નિહાલીજ રહ્યા હોય એમ લાગતું ’ પ્રભુભક્તિને નીરખવાનો પૂજ્ય સુરિદેવને મારે એ આન્તમજ પ્રસંગ હતો કાયોત્સર્ગના સમયે નિહાસ્ખનન—

સખ્યાનો સમય થયો હતો આસારે રડાંટા સાડાછલગભગનો સમય થયો હશે પૂજનીય ગુરુદેવ સાધુસમુદાયની સાથે પ્રતિક્રમણની આવશ્યક ક્રિયાની શરૂઆત કરી કમશ ચૈત્યવન્દન, સ્તુતિઓ, કાયોત્સર્ગ, શ્રમણપ્રતિક્રમણસર વિગેરે સધળીયે પૂર્ણ સ્વરથતાપૂર્વક તેઓશ્રીએ કરી બાદ અતિસાવધ રીતિયે અન્કુરિયા ખામ્યો, એ રીતિયે લગભગ ‘સુઅદેવયા’ની સ્તુતિ સુધી સધળીયે આવશ્યક ક્રિયાઓ નિર્વિંધે પાર પડી ‘સુઅદેવયા’ના કાયોત્સર્ગને પાટીને પૂજ્ય સુરિદેવ બધા સ્વમુખે ‘સુઅદેવયા મગર્વડે’ નો પાઠ ઉચ્ચારવા બધા છે ત્યાં તે પાઠના શબ્દોનો ઉચ્ચાર કરતી વેલાયે તેઓશ્રીની નિર્દ્વા રખવનને પામે છે નિર્દ્વાના આવા પ્રકારના રખવનને પૂજનીય સુરિદેવ તૂર્તજ કળી શક્યા હતા અને સદ્વર્તિ સાધુ સમુદાયને પણ એ વસ્તુની તૂર્તજ સમજણ પડી ગઇ હતી એ વેલાયે એ સમજ અસ્પષ્ટપણે પણ રહે છે કારણકે—ગુરુદેવની નિર્દ્વાનું રખવન સા માન્ય રીતિયે મહત્તમ હતું’

સુઅદેવયાના કાયોત્સર્ગને પાળ્યા બાદ પૂજનીય ગુરુદેવ ક્ષેત્રદેવતાનો કાયોત્સર્ગ કર્યો બાદ ‘નમો અરિહતાજ’ પદના ઉચ્ચારપૂર્વક તેઓશ્રીએ કાયોત્સર્ગ પાળ્યો અને ‘જિસે સિત્તે સાહુ’ એ એ

મુજબ ક્ષેત્રદેવતાની સ્તુતિનો ઉચાર કરવાને પ્રયત્ન કર્યો પૂર્વના કરતાં નિર્દ્વારખલન અતિ પ્રમાણમાં હતું કે જેથી પૂજનીય સુરિદેવને તે શ્રીનો મુખથી ઉચાર કરવાને સાર પ્રયત્ન કરવાની જરૂર પડી અતિશ્રમ લેવા જાય છે ક્ષેત્રદેવતાની સ્તુતિના પછે લગભગ તેઓ-શ્રીના મુખારાધ્યે અનુચ્ચરિતજ રહેવા પામ્યા આ પરિસ્થિતિ તેઓશ્રી સદગ કળી રાક્યા હતા એટલે તૂર્તજ સદવર્તિ સાધુઓને ઉદ્દેશીને તેઓશ્રીએ કાઠક ભાંગ્યા તૂટ્યા શબ્દોમાં ફરમાવ્યું કે—

મારી જિ હા રખ લ ના પા મે છે તેમતમ
ને લાગે ? મને એવું કાઠક લાગે છે હું એક મા હુની
સાથે બાકીની ક્રિયા જૂદી કરી લઉં છું તમે બાકીની
ક્રિયા કરી શ્યો’

સમાધિમય જાગૃત દશા—

ચિન્તા અને શોકના વાતાવરણની વચ્ચે સૌ સથે બાકીની ક્રિયાઓ પૂર્ણ કરી પૂજનીય સુરિદેવે પણ પ્રતિક્રમણની બાકી રહેલી ક્રિયા તેમજ મમારા પોરસી વિગેરે ક્રિયાઓ માંડતીથી અવગ એક સાધુની સાથે કરી લીધી એ અવસર લગભગ ત્રીજા આડનો હશે, પૂજનીય સુરિદેવના નિર્દ્વારખલનના આ સમાચાર પાટડીના સથે દુ ખપૂવક બપવા શ્રાવકશ્રાવિકા સમના દેવામાં આ શોકજનક વર્ત માનથી કાળ પડી સૌ સ્થ પૂજનીય સુરિદેવની સેવામાં ઉપાશ્રયમાં હાજર થયો રાત્રીના સમય ફરમાન અનેક પ્રખરના ઓપધાપચાર પાટડીના સથે ચાલુ રાખ્યા, વૈલ-ઝાકટરો આવ્યા અને નિર્દાન રખવનને જગે લકવાનું નિદાન તેઓએ કયું તેમજ તાત્કાલિક ચોક્કસ ઉપાયો લેવાને સૂચવ્યું રાત્રીના સમયમાં કોઈપણ અન્ય ઓપ ધાપચાર થઈ સકે તેમ નહિ હોવાથી, શ્રાવક સથે ગરમ પાણીના શીકનો ઉપાય આ રાખ્યો પૂજનીય સુરિદેવના ખાતી આદિ જગામાં શરદીનો ઉપદ્રવ ન થવા પામે તે સાર, મુકોવીપ્તસ તેલનું માત્રીસ વિગેરે પણ પ્રાયમિક ઉપાયો સાધુ તેમજ શ્રાવકસથે વિપાદપૂર્ણ વધને

ચાલુ કર્યા આ ઉપચારોનો વિધિ લગભગ અર્ધો એક કલાક ચાલ્યો હતો તેટલા સમય દરમ્યાન પૂજનીય સુરિદેવની માનસિક-શક્તિ તદ્દન પ્રસન્ન અને સમાધિમય હતી ગભરાટ કે અધીર શક્તિનો તરવરાટ તેઓ શ્રીમદ્દના ગભીર અને પ્રસન્ન દેખાતાં વદનપર જણાતો ન હતો. બહુ મહત્વ તરફથી થતા ઔષધોપચારને તેઓથી અનપેક્ષક સ્થિતિ નક્કાવી છેતા.

ચેમેરે નીરવ યત્નતા હતી પૂજનીય સુરિદેવની આસપાસ ભક્તિ ભર્યા ભક્તોનો સમુદાય વીંટળાઈ વળ્યો હતો વિષાદ અને દીનતાની ઘેરી હયા તાકાલીન વાતાવરણમાં ગભીરપણે ખર્ચાઈ હતી માની દૃષ્ટિઓ-સેકડો નેત્રો પૂજનીય સુરિદેવને ગભીરતાપૂર્વક નિહાલી રહ્યા હતા તે અવસરે માનને તોડીને શાન્તચિત્તે અને વિકસિત વદને પૂજનીય સુરિદેવે, એ મૂળજ ગભીર શબ્દોમાં ફરમાવ્યું —

‘મિ લકુ હ ગભ રા વાની જર નથી અ

શા તા ના ઉ. મ વેલાયે મૂઝવ લુ શાની ? અ શાતા ને શાન્તિ થી ભોગવવી જ બેઠએ સૌ સાર થ શે ’

પૂજનીય સુરિદેવ, આટલાં શબ્દોને પલ્લુ અતિશયપૂર્વક ઉચ્ચારી શક્યા હતા એ ઉચ્ચાર અરપટ નેત્રો હતો, તોયે પરિચીત સૌ રહમશ શકે તેવું એ સૂચન હતું તેઓ શ્રીમદ્દના આવા પ્રકારની શાન્તિપૂર્વકની દિવ શિક્ષાથી સૌ ભાવુકસમાજના મુખપર રહેજ હર્ષ અને ઉદ્વેગસની આછી ખાયા તરવરવા લાગી ‘સૌ સાર થશે ’ એ મૂળજના પૂજનીય સુરિદેવના આધ્યાસન-શબ્દોથી સૌના હૈયામાં કાંઈક ધીરતાનો ઉગમ થયો આ સંઘનીયે ગભીર ગણાતી પૂજનીય સુરિદેવની શારીરિક પરિસ્થિતિમાં, સૌ સજ્જતમ હવ ન્યારે સચિન્ત જ થો હતો ત્યારે તેઓથી તો સઘની જેમ અણે કાંઈજ ન જનવા પામ્યું હોય તેમ એની એજ મુજની પ્રસન્નતા અને હૈયાની અંતર તેમજ નાજ સમાધિમય જમૂલદાને

અખડિત સખી શક્યા હતા

ધન્ય લોકોત્તર પુરુષોનીએ લોકોત્તર માનસિક દશાને ! !

અન્તિમની સાચાન ગ્થિતિ—

પણ એટલામાંજ તેઓશ્રીની કાવચકૃતિ વધુને વધુ પરિવર્તન પામવા લાગી તકવાનુ વર્ત લાગુ પડેલુ જુલે તે અવસરે વધુ ઉમ્મ સ્વરૂપ થા લા કરે, તે અગાઉ તેઓશ્રીનુ લુનું શ્વાસનું દરદ ઉપાધુ શીઘ્રગતિયે શ્વાસ આનુજ રયો વાતાવરણમાં વધુ ગભીરતા આવી, સૌ સાધુ-શ્રાવક સમાજના મુખપર વિષાદની વધુ ઘેરી છાયા આ મનાવથી ફગી વળી ઔપધોષચાર ચાલુ હોવા-જતાયે પૂજનીય સુરિ-દેવની કાવિક પ્રકૃતિમાં પરિવર્તન ન આન્યુ શ્વાસનું દરદ વધુ ગભીર બનવા લાગ્યુ પૂજનીય ગુરુદેવને આ પરિસ્થિતિ તદ્દન અસ્પૃશ્ય રહી હતી. રહેજ ચિન્તા કે અન્ય વિચારલ્પાઓ તેશ્રીમદ્દેવને હતીજ નહિ, સિવાય સમાધિ માટેનુ અપૂર્વ આત્મચિન્તાન શ્રાવકસમાજ, ઔપ ધનાં ઉપચારોને માટે અતિ ઉત્સુકપણે પ્રયત્નો ચાલુ રાખ્યાજ કરતો, પાત્રીની જનરલ દોરપીટાવના ડોકરને પલ્લુ શ્રાવકસમાજે પૂજનીય સુરિદેવની કાવિક પ્રકૃતિને બેવાને બોલાવ્યા હતા એ ડોકરે પૂજ-નીય ગુરુદેવને સાઝ ઔપધોષચાર કરવાને કહ્યુ

શ્વાસોશ્વાસની તીવ્રતાથી પૂં પરમગુરુદેવે પોતાના જીવનકા લની અસ્તિતાનું માપ કાઢીનેજ રાખ્યુ હતુ, સમય આવી લાગ્યો દોષ એનુ સ્પષ્ટ-ર્શન તેઓશ્રીને થવા લાગ્યુ તેઓશ્રીએ વૃતા રા ખંદેમાં ધીરતા અને પ્રસન્નતાપૂર્વક તે અવસરે ફરમાવ્યુ કે- 'બસ હવે મુસા ફરી પૂર્વે થવા આવી છે સમાધિમાં રાખનારા સન્દે મને મંભળાવ્યા કરવા હું શુદ્ધિમાં હુ મારાશી બોલી શકતુ નથી'

પૂં સુરિદેવના આ સન્દે તેઓશ્રીની પરિચયમાં ત્યાં બેઠેલ સાધુ અને શ્રાવકવર્તના શોકમાં વધારો કરનારા નીવડ્યા સોના

મુખપર સ્થાપતા પદ્મચર્ચ મર્ધ, વાતાવરણની મહીરતામાં એક વધારો થયેલ. ઝાકર, વૈદ્ય અદિ સઘળાથે તે વેલાયે પૂ. સૂરીશ્વરની આવા પ્રકારની અનુપમ સાવધાન દષ્ટાને એકબે નવાબને પામ્યા ઝાકર આદિએ, તે વેલાયે જળર વિગેરે જણાસારી દ્રવ્ય આપવાને સૂચવ્યુ તા'કાલિક ગરમીને અણુવા માટેના તે જણાસારી ઔષધને માટે, ત્યાં રહેવ સૌએ એકમત દર્શાવ્યો પણ તે વેલાયે પુન સુરિદેવે ધીરે સ્વેરે અન્કતી વાણીમાં સૂચવ્યુ કે—

હવે એ જાણ ઉપ ચારો કરવાની જરૂર નથી.
મને સમાધિ માટે સઘળાજુ ચાલુ સમયો હું સર્વ
માફને ખમાવુ છુ

વધુ જોણવાની હજી દોવા છતાંયે, જસ આદલા શબ્દો-
ચ્ચાર બાદ તેઓશ્રી કાંઈજ ન જોણી શક્યા છતાંયે હાથના
ખસાસથી આસપના તેમજ સમાધિ ટકી ગઢે તે માટે સ્તવન-
સ્વધ્યાયને સાંભળવાને સૂચવતા હતા, સમાધિને અખડિત રાખવાને
સાક્ષી તેઓશ્રીની ઉત્સુકતા અતિ પ્રમાણમાં હતી આ રિધતિ
લગભગ ૨૫ સમય નવ અને દસ મીનીટ સુધી રહી ત્યાર બાદ
તેઓ શ્રીમદ્દના નેત્રો મીચાવા લાગ્યા, બૌજર નવને બાર તેર
મીનીટના સમયે એ પૂજનીય સાધુચરિત સુરિદેવનો આત્મા પૂર્ણ
સમાધિપૂર્વક વિશાલકાય સાધુસમાજ અને ભક્તિ-વાસિત અંગવધ
શાવક-આવિકાસમાજને રજવડો મૂકીને મર્ત્યલોકમાંથી વિભવ થયેલ
અનેક ગુણોમાના એ ગણો—

પૂજનીય સૂરીશ્વરના મૃત્યુકાવની આસપાસમાંના આ પ્રસંગે,
તેઓશ્રીના જીવનની અનુપમ સાધકત્વાનો સુંદર ખ્યાલ આપી શકે
તેમ છે જીવનભરની ઉત્તમ સાધનાઓના પ્રતાપેજ પૂજનીય ગુર
દેવની અન્તિમ ધડિઓ આ રીતિયે અનુપમ અને અખડ ભગૃત
દશામાં પસાર થઈ શકી જીવનભરની વીજ સાધકત્વા અને ભગૃત

શક્તિ વિના આવી પરિસ્થિતિમાં ધીરતા તેમજ સ્વચ્છતા રહેવી
 એ લગભગ દુરાકર્ષક કહી શકાય જ્યારે પોતાનો વિશાલકા
 સાધુપરિવાર પોતાથી દુર પ્રદેશમાં હોય અને ફક્ત સાત અ.
 સાધુના પગિવારની વચ્ચે પોને મૂકાય, અન્તિમ અવસરના એ
 વસમા પ્રસંગે સમાધિ અને આત્મભાવની જગૃતિ રહેવી એ તેઓ
 શ્રીમદ્ને માટેજ સમાન્ય મણી શકાય

તેઓ શ્રીમદ્ના જીવનની જા સામાન્ય નોંધને અને શબ્દોમાં
 દર્શકાવવાનું મુખ્ય કારણ, તેઓશ્રીના અસાધારણ અધિકારને
 સમજવા માટેનું ■ તેઓશ્રીના અનુપમ મોટિના ચણાએ, તેઓ
 શ્રીમદ્માં આવેજ મળતા આણી હતી એ સઘળાએ ચણાનું ધમ
 કરણ કરીને તેના વિમૂત વિવેચનમાં ઉતરવાનું સામર્થ્ય મારમાં
 નથી જાણે કહેવું જોઈએ કે—પૂજનીય સુરિદેવના જીવનમાં
 તાણા-વાણાની જેમ મકળાયેલ ગુફાએ ના અને અસાધારણ નિષા
 લસતાએ, તેઓ શ્રીમદ્ને સાચેજ 'પૂજનીય તિબૂતિ' તરિક્કીની
 મોંમાં મોકલ દતા

જે-પર સિદ્ધાન્ત લેકિતા—

સમર્થ વિદ્વાન અને શાસનપ્રભાવક વિશાલકાય સાહુસમુ
 દાયના જે ચિરંજીવ અને એકછત્રી આધિપત્યને 'અખડ રીતિયે
 પૂજનીય સુરિદેવ ભોગવવાને ભાગ્યશાળી જન્યા હતા, તેના મુઠ
 કારણ તરિકે પણ તેઓ શ્રીમદ્ની અસાધારણ નિષાલસતા અને
 મહતાજ કહી શકાય તપોજીવી પૂજનીય સુરિદેવના જ્ઞાન ગુણને
 અગે પણ અમુક પ્રકારની વિશિષ્ટતા ચોક્કસ તરવરતી હતી
 પૂજનીય ગુરૂદેવ જે વિષયનો અભ્યાસ હસ્તગત કરે કે તે વિષયનો
 તેઓ શ્રીમદ્નો પડતો ભાગ ટકાવ જનતો માટેજ જ્યોતિષન્ય
 વિષયમાં તેઓશ્રીનું જ્ઞાન તેઓ શ્રીમદ્નો અનુભવ સા મોઢી
 માટે માન્ય અને સ્વીકાર્ય ગણાતો મેધવિલુ કારણે પ્રતિસ્પર્ધીભાવને

પામેલાઓ પણ તેઓ શ્રીમદ્ના આ વિષયના અનુભવને પ્રમાણ-
ભૂત ગણતા

દીક્ષા પ્રતિષ્ઠા આદિના મુદ્દોમાં માટેના હેતુઓ નિર્ણય-
પૂર્ણનીય સુરિદેવનોજ સ્વીકાર્ય ગણાતો જૈન કે ઈસર સમાજના તે
વિષયના નિષ્ણુઓ અને અનુભવીઓ તેને અંગે પૂર્ણનીય સુરિદેવની
સેવામાં આવીને ઓછાસ નિર્ણયો મેળવી જતા પદ્મોદિતા ત્રીભ
મદ્યમધ્યવાન જીવાણદર સ્થાનને માટેની અનેક પ્રકારની જીવાણ
દારીઓને અદ્ય કરવાને સારે પૂર્ણનીય સુરિદેવ ખૂબજ કડક અને
ઉચ્ચ મનોવૃત્તિના હતા એથીજ તેઓ શ્રીમદ્ આચાર્યધર્મની
પાલનને વડુ મદત આપતા અમમાદદતા વિદ્યાર, વિગેરે સાંયુ
જીવનની સામાય કે વિશેષ આચારપાલનને માટે તેઓશ્રીઓ
પોતાના જીવનકાલ દરમ્યાન કદિયે ઉપેક્ષાજ્ઞતિ દાખવીજ નથી
શરીરનો બાધિ સામાય ગીતિયે સ્થૂલ હોવા છતાંયે, વિદ્યાર માટે
તેઓશ્રીને રહેજ પણ કટાલો આશ્વોજ નથી અનેક પ્રતિકૂળતા-
ઓનો સામનો કરીને પણ તેઓશ્રીઓ વાતવવધના ચારે ખુલ્લાને
પાદવિદારથી ખવિજ કરેન હતા પગળ જગાવ તાજપુતાના,
માનવાડ મેવાડ માત્રા ગુજરાત કાઠીઆવાડ, કોંકણ મદારાષ્ટ્ર
વિગેરે સઘળાથે મદેયોની સ્પર્શના પૂર્ણનીય સુરિદેવે કરી હતી

આટલો સતત વિદ્યાર અને સતત આચારધર્મનું પાલન
છતાંયે સુત્રસિદ્ધાન્તોના અભ્યાસ અને ચત્તિગીવન તેઓશ્રીમદે
જીવનની અન્તિમ પગો મુઠી આજીવ રાજેવ હતા પૂર્ણનીય સુરિ
દેવની અમરત્વ શક્તિ પણ ખૂબજ સતેજ હતી, કે જેથી એ પરિ
શીવનના પરિપાકરૂપે સઘળીયે શાસ્ત્રીય વિગતો પૂર્ણનીય સુરિદેવને
લગભગ કમરજ જેવી હતી

વિધિ વિધાનોની જાણતો તેમજ અન્ય પણ અનેક શાસ્ત્રીય
વિષયોને અંગેની ગૂંથોના પ્રસંગોને તેઓશ્રીમદ્ તદ્દન સ્પષ્ટપણે
ઉઠેલી રેતા પૂર્ણનીય સુરિદેવની એ અદ્ભૂત સ્મરણશક્તિ અને

શ્રવણસિદ્ધાન્ત તેમજ વિધિવિધાનોને અત્રેની યજ્ઞીયન પ્રકૃતિ
મુનિશ્વરે મુનિ-નિગાન્તાદ વિધિવિધાનો તેમજ અનેક મન
વિમનોને શાસ્ત્રીય રીતિયે સીધી મારી લોકસ્થાપનાં તથા ૧૫
'નિનિધ પ્રત્યોત્ત' વા ૧-૨-૪ થો, જૈનમથાન અમલ મુ
પણે આપણે આજે જેમ સમીયે છીએ. માયેજ એ લોકોને
સગવડ થોના વાંચન અને મનનથી તત્ત્વજ્ઞિ ધમ્મવનાર આદ્યે
અનેક પ્રકારે આગમનાના માત્ર પ્રમાણ કરી શકે તેમ છે એ
જૈન સિદ્ધાન્તાના એકપથને જ્ઞાત કરી શકે તેમ છે

અમત્રતાના હનિનાસમા અમત્રી -

આજે તો એ પાનનીય સાધુચરિત્ર સુચિત્ર આપણી આજ
પાસમાં નથી. છતાંયેસ છેતાંયેસ વર્ષના અસિમાલ મુન
અનુપમ સાધુવ્રતની નિદેશ અખણિત અત્રાધનાને કરી વિ સ
૧૬૬૦ વી સ ૨૮૨૨ના માયગુરુવા દ્વિતીયાની રાત્રિના રાત્ર
રાત્ર ૬ થાકને ૧૨ મીનીરે એ પૂજનીય સાધુપુરુષ આપણી આજ
પાસથી વિદાય થયા પણ એએશીમદ તેવા પ્રકારનો મહા
અને અવિરમાર્ગ ઉપકાર ના પણા પર કરીને ગયા જેને જોનુજવ
જોનાભવના સુદૃઢારાથે પણ ગદ્ય કરતુ તે આપણા જેવા માટે
કુરાક્ય તો છેજ ધર્મારાધના માટે વિષમ ગણાતા આ મુનમાં
પણ અનેક ભાગુધર્મિ આત્માઓને ધર્મસાધનાત્મ અનુપમ આજે
પ્રેરણા આપી રહેલ જનમકલ્પતર પૂજ્યપાદ સામનપ્રભાવક સિદ્ધા
ન્ત મહાદેવિ દ્વ્યાનુચેતનિષ્ઠાત પ્રખર સિદ્ધાન્તાચિ આચાર્યદેવ
શ્રીમદ નિચયપ્રેમસૂરીચરણ મહારાજ તેમજ પૂજ્યપાદ પરમ
સાસનપ્રભાવક અનુપમ વ્યાખ્યાના આચાર્યદેવ શ્રીમ. વિજયરામ
ચંદ્રસૂરીચરણ મહારાજ તેમજ પરમસાસનપ્રભાવક સમર્થ વિદ્વાન
ઉપાધ્યાયશ્રી શ્રીમ. વરુણવિજયશ્રી મહારાજ, તેમજ પૂજ્ય
મુનિરાજ શ્રીમ. મગધવિજયશ્રી મહારાજ વિગેરે વિદ્વાન મિથ્યાચિ

૧૫-પ્રશિષ્ય સાધુસમુદય, એ પણ તે પૂજનીય સાધુચરિત
સૂરીય સુરિવરનું અલૌકિક અને અજોડ સ્વારણુ

પૂજનીય સુરિદેવના જીવનની કેન્દ્રીક વિગતોને સ્પર્શને
અંતે આ રીતિયે આ નિબંધ પૂર્ણ કરવાજ રહ્યો તેઓ શ્રીમદ્દના
જીવનને લગતી કેન્દ્રીયે વિગતો હજીયે અપ્રકટજ રહેવા પામી
કે, સાધન અને સયોગોની અનુકૂલતાના અભાવે હાલ આનાંજ
હા તોય માનવો પડે છે અંતે પૂજનીય સાધુચરિત સ્વર્ગીય પરમ
સુરિદેવ સુરિવરના જીવનના મૂલ્યને મોવવવાને સારુ એક લેખકની
આ પદ્ધતિઓ બસ થઇ પડશે—

‘અપૂર્ન જ્ઞાનપ્રિયતા, અસાધારણુ વિદ્વતા, હઠોર વ્રતપાલન,
આ ત્રિવેણી સંગમના દષ્ટાન્તભૂત શ્રીમદ્-વિજયદાનસૂરિજી,
આધુનિક મમજીતાના ધૃતિહાસમા અમંગલ્યમાના એક છે’

‘અમરતપો એ સાધુચરિત સૂરીવરજી’

તિર્થ શુકલા-૫ } પૂજ્યપાદ પરમશાસનપ્રભાવક આચાર્યદેવ
શિખાગપત્યમી } શ્રીમદ્વિજયરામચન્દ્રમૂરિ—વિનેયણુ
વેંસ-૧૯૯૬ } મુનિ કનકવિજય
વેંસ-૨૪૬૬, }

ભૂલેશ્વર, લાલબાગ, મુળાર્ધ-૪

તા ૧૬-૧૧-૩૯ ગુરુવાર

પૂ આચાર્યશ્રી વિજયદાનસૂરીશ્વરજીનૈન્યંથમાલા

પ્રાસિસ્થાન-મા. હીરાલાલ રજુદાસભાઈ, ગોપીપુરા—મુરત
અન્યાક નામ કિંમત

૧ મૌન એકાદશી કથા પદ	૦—૧—૦
૨ ધવરાજર્ષિ કથા પદ	૦—૧—૩
૩ શ્રી શ્રીપાલચરિત્ર પદ	ભેટ
૪ શ્રીકૃપધાન વિધિ	ભેટ
૫ શ્રીસામાયિમ્સૂત્ર વિધિસહિત	ભેટ
૬-૭-૮ શ્રીનિશીથચૂર્ણિ સમાખ્ય [સાધકસોરઠાઈ ૩ કોપી]	
૯ શ્રીપ્રતિષ્ઠમણ સૂત્રપદ રિશ્તિ	૦—૬—૦
૧૦ શ્રીયોગશાસ્ત્ર [આન્તઃસોક અને ઉપયોગિસોમ્યુક્ત]	ભેટ
૧૧ શ્રીપિંડનિશ્ચય સંગીત	૧—૧૨—૦
૧૨ શ્રીજિનગ્રુણગાન અમીધારા સ્તવનાવલી	ભેટ
૧૩ વિવિધ પ્રતોત્તર ભાગ બીજો	ભેટ
૧૪ સુનત નરિ કથા	ભેટ
૧૫ લલુપ્રવચનસારોદ્ધાર	ભેટ
૧૬ આવશ્યક નિર્બુદ્ધિ દીપિકા [શ્રી માણિકવરોષખસુરિહૃત]	
૧૭ પ્રાચીન સંજ્ઞાય કર્ણિકા	૦—૨—૦
૧૮ સ્વાધ્યાયદોહન [પ્રાચીનસૂત્રિમંડળ જિનમતવનાદિ મમદ]	
૧૯ પ્રાચીન સંજ્ઞાય તથા પદ્યમહા ભા ૧નો	૦—૧૨—૦
કુબેરેકતા (ગુજરાતી)	૦—૧—૦
ગજવિપ્રસાદ	૦—૧—૦
આવર્ણ આચાર્ય	૦—૧—૦
નવરમણમુદ્ર	૦—૧—૦

પ્ર સકલાત્રમરકુત્યવેદી પદમગીતાર્થ સુરિપુત્રદર આચાર્યદેવ
શ્રીમદ્ વિજયદાનસૂરીચરણ મહારાજ

જ મ વિ મ ૧૧૨૨
મુદ્રિત વિ મ ૧૯૮૧

દીમા વિ મ ૧૧૪૧
અગિમન વિ મ ૧૧૪૨

૫. સકલાગમરહસ્યવેદી, પરમ ગીતાર્થ રત્ન આચાર્યદેવ શ્રીમદ્

વિજયદાનસૂરીશ્વરજી મહારાજાએ

શ્રીમાન્ સરકાર મહારાજા સાહેબ શ્રી

સયાજીરાવ ગાયકવાડની

ઉત્કૃષ્ટ ધન્ધાધી ખામ તેમને 'લક્ષ્મીવિવાસ' રાજમહેલમા

સંભળાવેલા વ્યાખ્યાનોના સાર

: પ્રથમ ભાગ

વ્યાખ્યાન પહેલું

દેવ-ગુરુ-ધર્મજી

સામાન્ય વર્ણન

મંગલાચરણम् ।

મૈત્રીનાહુરનના, રાગાવા શ્રવણુપાગતા યસ્ય ।

મક્ષા વા વિષ્ણુર્વા, હરા નિનો વા નમસ્તર્મૈ ॥ ૧ ॥

અર્થ-અંસાર રૂપ બીજના અકુરાને પેદા કરવાવા ના જે રાગદ્વેષા
દિક તે જેમના ક્ષય થયા છે-એવા દેવ નામથી સજ્જા હોય, વિષ્ણુ હોય,
અથવા મહાદેવ હોય કે જિન હોય, જે હોય તેમને નમસ્કાર થાઓ

શ્રીમાન્ ગાયકવાડ સરકાર મહારાજા તથા સહયજનો ।

આપની ધર્મવિષયક અવજ્ઞાજિવાણ થવાથી અમે આનન્દિત થયા
છીએ ગુરુકૃપાએ મને જે મર્ષ પ્રાપ્ત થયેલું છે, તેમાંથી હું કાર્ધક કહેવા
માગુ છું એ નિશ્ચયો વિચાર કરવો તે તો આપ સત્પુરુષોને આધીન છે,
માટે આપ શર્તપણે અવજ્ઞ કરશે તથા યોગ્યાચોગ્યનો વિચાર કરશે

ધર્મની વિમુખતા અને પાપની ગસિકતાથી દુ ખ

આ દુનિયામાં જીવોને જે કાર્ધ સુખ-દુ ખાદિ પ્રાપ્ત થાય છે, તેના કારણે તપાસીશ તો મૂલકૃત-કર્મ અથવા ઉત્કટપણે કરેલા વર્ત માન કર્મ થો જ આપણી નજરે જોવામાં આવશે આ વાત અનેક મહાત્માઓ તરફથી પણ ચોક્કસ ચર્ચ ચૂકેલી છે, છતાં થકા વિનાના જીવોના વર્તન વિપરીત જોવામાં આવે છે જેમકે-

“ધર્મસ્ય ફલમિચ્છન્તિ, ધર્મ નેષ્ઠન્તિ માનસા ।

ફલ પાપસ્ય મચ્છન્તિ, પાપ કુર્વન્તિ સાદરા ॥ ૧ ॥”

ધર્મથી સુખ અને પાપથી દુઃખ પ્રાપ્ત થાય છે, એ સર્વસામાન્ય સિદ્ધાંત છે છતાં લોકો સુખની ઇચ્છા તો જરૂર કરે છે, પરંતુ ધર્મના વર્તનથી ધણા જ દૂર રહે છે દુ ખની ઇચ્છા કરતા નથી તે પાપ કરતા પાછું વાલીને જોતા પણ નથી એવા લોકોને સુખની પ્રાપ્તિ ક્યાથી હોઈ શકે?, એ ધણું વિચારવા જેવું છે

હવે સામાન્યપણે ધર્મનું કારણ કયું છે, તે આપણે વિચારીએ -

“શ્રેયતા ધર્મસર્વેન્ધ્રમ્, શ્રુત્યા ચૈવાવગચતામ્ ।

જ્ઞાત્મન પ્રતિકૂળાનિ, પેરેપા ન સમાચરેત્ ॥ ૧ ॥”

મહાત્માના આ વચનથી આપણે વિચારવાનું એ જ છે કે- આપણા આત્માને પ્રતિકૂલતાથી જેવું દુ ખ થાય છે તેવું પ્રતિકૂલ તાથી બીજા જીવોને પણ દુ ખ અવશ્ય થાય છે જ એ પ્રતિકૂલ તાથી આપણે તેમને અવશ્ય બચાવવા, એ જ સામાન્યપણે ધર્મનો સાર ગણાય આ વચનનો વિચાર કરી જોતા, રાજ્યનીતિ અને સામાન્ય નીતિને અગ્રીકાર કરીને એ પ્રમાણે વલવાથી ગૃહસ્થોને પણ સારો લાભ થવાનો સંભવ ॥

કર્મ કર્મ ભોગવ્યા વિના છૂટકો નથી

અપરાધી જીવોને ન્યાયપૂર્વક યોગ્ય શિક્ષા કગવી એ નીતિ છે, પણ નિરપરાધી જીવોને ધાતાદિકથી દુ ખી કરવા એ તો નીતિથી પણ બહાર ગણાવુ જોઈએ ધાતાદિક કરનારને તેનું ફલ ભોગવવુ જ પડે છે રાગ હોય કે રક હોય પરતુ તેમા કોઈના કશી પણ ઉપાય આને તેમ નથી ' મુક્ષારિત-રત્નસાગર'માં કહ્યું છે કે -

“ જાત સૂર્યકુલે પિતા દશરથ , મોગિમુજામગ્ની ।

સત્તા સયપરાયગા પ્રણયિનો, યસ્યાનુનો ભક્ષમણ ॥

દોર્લેહેન સમા ન વાસ્તિ મુગ્ને, પ્રયમવિષ્ણુ સ્વયમ્ ।

રામો યેન પ્રિદમ્બિતોઽપિ વિધિના, વાયે જને રા કના ॥૧૫”

અર્થાત્-જે મહારામા સૂર્યકુલમા ઉત્પન્ન થયા છે, જેમના પિતા દશરથ છે અને જે સવ રાગઓમાં અગ્રેસર છે સત્યમા તત્પર એવી સીતા જેની સ્ત્રી છે તથા લક્ષ્મણ જેમના નાના ભાઈ છે, પોતે પ્રત્યક્ષ વિષ્ણુ રૂપ છે જેની ભુજાના બન સમાન બીજા કોઈ બંધવાન નથી, એવા જે રામચંદ્ર-તેમની પણ કમરાગએ વનવાસાદિ અનેક પ્રકારની વિડમના કરી, તો પછી બીજાઓને માટે તો કહેવુ જ શુ ?

આ વાક્યથી પણ એ જ વાત સિદ્ધ થાય છે કે-કર્મ કર્મ આગત કે પાછન ભોગવ્યા વિના છૂટકો નથી માટે મહારામાઓએ આપણને જે જે અનીતિઓથી દૂર રહેવા કુમાચ્યુ છે, તે તે અનીતિઓથી રક્ષવાના પ્રમાણમા આપણે આપણે બચાવ કરવો, એ જ આપણા કત્યાણનો ખરો માર્ગ છે

કેવરવરૂપ સમગ્ર વિચાર

તે માર્ગ તેના પ્રવર્તકોથી જ પ્રાપ્ત થાય છે, તેથી એ પ્રવર્તકોના રચકને બાંધવાની આવશ્યકતા છે એ માર્ગના મુખ્ય પ્રવર્તક

એ છે પ્રથમ પ્રવર્તક પરમદેવ તગિંકે ઓલખાવ ॥ તે અને બીજા તેમના કથનાનુસાર વર્તન કરનારા તથા લોકોને તેવી પ્રવૃત્તિ કરાવનારા સાધુના સ્વરૂપથી ઓલખાવ છે તે આ દેવ-ગુરુએ કથન કરેલો માર્ગ તે ધર્મ. એ ધર્મ શી વસ્તુ છે, તે આ ત્રણેનું સામાન્યપણે સ્પષ્ટીકરણ કરવાથી જાણવામાં આવી શકશે

દેવ શબ્દનો અર્થ ઓકે પ્રકારે કરી શકાય છે, પરંતુ જે પરમ તત્ત્વનો પ્રભાસ કરનાર દેવ, તે જ પરમ દેવ છે જેમના વિધાસથી જેમના વચ્ચેનો સ્તીભર કરી સુવિવેકી દુનિયા પ્રવૃત્તિ કરી રહી છે તે દેવ કોણ હશે ? તેમના વતન વિષે તથા તેમના સ્વરૂપ વિષે આપણે કેવા પ્રકારે જાણી શકીએ ? કારણ કે-તે પરમ દેવમાથી હાલ કોઈ પ્રત્યક્ષ જોવામાં આવતા નથી '૧૪૪૪' અથવા કર્તા શ્રીમદ્ હરિભદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજે 'લોકતત્ત્વ નિર્ણય'માં કહ્યું છે કે-

“ પ્રત્યક્ષતો ન ભગવાનુપમો ન વિષ્ણુ-

રાલોક્ષ્યતે ન ચ હરો ન હિરણ્યગર્ભ ।

તેષા સ્વરૂપગુણમાગમિસપ્રભાગાત્

જાત્વા વિચારયત કાઙ્ગ પરાપગાત્ ॥ ૧ ॥ ”

આ વચનથી સિદ્ધ થાય છે કે-શ્રી નરપત્તેદેવ વિષ્ણુ મહાદેવ છદ્ધાદિ કોઈ દેવ પ્રત્યક્ષ નથી માત્ર તેમનું સ્વરૂપ, તેમના ગુણ, તેમના તરફથી પ્રવૃત્ત એવેલા આગમો (શાસ્ત્રો) થી જ આપણે જાણી શકીશું અને તેમના આપ્ત-અનાપ્ત (સંસ્પર્શ-અસંસ્પર્શ) પદ્ધતિનો વિચાર કરી શકીશું એ વિના બીજી કોઈ પણ સાધન નથી

હવે એ દેવના સામાન્ય લક્ષણો કહ્યા પછીથી જો નિષ્પક્ષપા તપણે એ સંજ્ઞામાં વિચાર કરવામાં આવશે તો, જરૂર તેના યોગ્ય યોગ્યપદ્ધતિનો વિચાર કરી શકશે સામાન્યપણે શ્રી જિનમંડનગણિ કૃત “કુમારપાવ પ્રબર”માં દેવના લક્ષણો એવા કહ્યા છે કે-

“અજાણનેહમયમાણ, -લેહમાયારૂઝઅરૂઝ ।

નિગમોઅઝલિયા, -વયગચોરીયામ ઝરમગઈ ॥ ૧ ॥

“પાણિપ્રહેમકીડા, પસગદાસા ય જસ્ટ રઈ દોમા ।

અદ્વારસ તિપ્પગદ્વા, નમામિ દેવાદિદેવ ત ॥ ૨ ॥”

અર્થાત્-અજાણ, ક્રોધ મદ, માન લોભ મપ્પા, રતિ અગ્રતિ, નિદ્રા રોક, અસત્ય ચોરી મત્સર, લવ, પ્રાણિવધ પ્રેમ કીડા, અને પ્રમગદાસ એ અગ્ર દોષ જેમના નાશ પામ્યા છે, તે દેવાધિ દેવને હું નમસ્કાર કરું છું વગેરે-

“ને ય શૂલ ધરે ન ચ સુવર્તિનદે મનના ।

ન સાર્કિં ચક્ર વા ન હસ્તુશન્યપુષ્પર ।

નિનિર્મુક્ત ક્લેદૌ પરિતરિતુરુન્નરધિરમ્

શરણ્ય મૂતાના તમૃષ્ણુપરત્તેઽન્મિ શરણમ્ ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્-જે દેવ ત્રિશૂતને ધારણ કરતા નથી કામવિકારને પેલા કરવાવાળા કીને ખોળામાં ધારણ કરતા નથી અને સન્નિને તથા ચક્રને ધારણ કરતા નથી અને હથ-મુચન આદિ શસ્ત્રોને ધારણ કરતા નથી અને જે રાજ, દ્રેષ અજ્ઞાન વિભાગી સ્વ ક્રોધોથી રહિત છે, પરશુવોતું હિત કરવામાં ઉગ્રમવલી શુદ્ધિને ધન્યા છે અને જગતના જીવોના શરણગત છે એવા ઋષિ (સાચા દેવ) શૂલ હું અંગી કાર કરું છું વધી તે દેવ ત્રેવ હોય છે તે મદુ છે-

“લક્ષ્ણાર્થ પરિતરિતુરુન્નરધિરમ્,

સર્વકાર વિદિન્મન્યમ વા વિવત્તાન્તિ વિચમ્ ।

બ્રહ્મા નિષ્ણુર્મસ્તુ વસદ રાકરા વા હરો વા,

યસ્યાચિન્ત્ય ચરિતમસમ માતરત પ્રપદ્યે ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્-સ્વાર્થનો જેણે ત્યાગ કર્યો છે, પરહિતમા જે સદા તત્પર છે અને સર્વરૂપ, સર્વાંગર એટલે ઉત્પાદ, વ્યવ, ક્રુવ રૂપ ધના પ્રકારના રૂપરૂપનાના જગતને જે સદાકાલ અનન્યસદૃશપણે જાણે છે તથા જેનું ચરિત્ર અચિન્ત્ય અને અનન્યસદૃશ છે, એવા દેવ નામધી-ધ્વજા હોય વિધ્વ હોય અથવા વર એટલે પ્રધાન યાનાદિ-તેના આપવા-વાલા (વરદ) બગવાન હોય અથવા રા એટલે સુખ તેના કરનાર શકર હોય કે મહાદેવ હોય-તેને સાચા જ્ઞાનથી પોતાના પરમદેવ કરીને માનુ છું જગતમા સદા, વિધ્વ, મહાદેવ, બૌદ્ધ, જૈમિની જિનેશ્વર આદિ અનેક દેવો છે તેમાંથી કોઈ એક દેવ સત્ય સત્યવક્તા હોવા જોઈએ કહ્યું છે કે-

“દેવસ્યમેવા કતમોઽપિ સર્વત્રિત્, જગદ્વિતૈકાતપિશાલ્શામન ।

સ ઇવ મૃગ્યો મતિમૂષ્મચક્ષુષા, ત્રિણેષુકૈ વિમ્નર્થપાટિતૈ ॥૧॥”

અર્થાત્-ઉપર કહેલા દેવોમાંથી કોઈ એક સર્વસ્ત્રે જગતને એકાંત દિનમરી એ ત વિશાન સાત્રોના કથન કરનારા હોવા જોઈએ જુદા રૂપ સદૃશ ચતુરકે કરીને આપણે તેમની તપાસ કરવી જોઈએ બીજા અનન્યભૂત કથન કરનાર અજ્ઞાની પડિતોનો વિચાર કરવાથી, અથવા તેમના વચનો સાંભળવાથી કે તેમને ઇષ્ટદેવ માનવાથી શુ પ્રયોજન છે ? અર્થાત્-કોઈ પણ નથી.

હવે એ દેવોમાંથી કયા દેવને સાચા જ્ઞાનવા, તેના વિચાર તમારે જ કરવો જોઈએ કહ્યું છે કે-

“એમા ગુણાશ્વ દોષાન્, ક સામસ્યેન મેજિરે ।

જિન તેદિત્તર વાઙ્મિ, સ્વયમેવ વિચિન્ત્યતામ્ ॥ ૨ ॥”

અર્થાત્-સ્વાર્થત્યાગ પરાપકારાદિ પૂર્વે કહેવા ગુણો તથા ક્રોધ, માન, માયાદિ દુશ્વલો ભેદા ધર્મને કોને વિષે રહે છે ? જિતેશ્વર ભગવાનમા કે બીજા દેવોમા ?-તેનો વિચાર પોતે પોતાની મેળે કરવો

આ વિષયમાં હવે વિશેષ કહેવાનું કંઈ પ્રયોજન નથી. માત્ર સાર એજ છે કે-સામારિક પદાર્થોમા જેનાથી અસન્નિ થાય છે, તેનાથી તે મહાપુરુષો વિપરીત લક્ષણવાળા જ હોય છે

મુશુર કોને કહેવાય ?

હવે શુરુ સ્વરૂપ ભેદજે તે સંબધમા કહ્યું છે કે -

“લક્ષ્મણ સદાચારા, મુક્તમોગા જિતેન્દ્રિયા ।

જાય તે ગુરવા લોકે, સર્વમૂતામયપ્રદા ॥ ૧ ॥

“ધર્મજ્ઞો ધર્મકૃતા ચ, ધર્મમાર્ગપ્રવર્તક ।

સર્વેભ્યા ધર્મશાસ્ત્રાર્ય, -દેશકો ગુરુરુચ્યતે ॥ ૨ ॥”

અર્થાત્-સદાચારી એ તથા ભોગનો ત્યાગ કરનાર જિતેન્દ્રિય અને પ્રાણીમાત્રને અભય આપનાર-એવા જે હોય તે લોકમા ગુરુ ગણાય છે વળી-ધર્મના ભાવ્યકાર ધર્મના કરનાર ધર્મના માર્ગમાં પ્રવર્તાવનાર અને જીવોની આગવ ધમશાસનું નિરૂપણ કરનાર ગુરુ કહેવાય છે

આત્મહિત ઇચ્છનારે આવા જ ગુરુની સેવા કરવી આવા ગુરુ હોય તેજ સસારસમુદ્રનો પાર પામવા તથા પમાડવા સમય થાય છે નામ માત્રે કરીને કુલકમથી આવે-ને કાઈ કાઈનો ગુરુ થતો નથી વળી સ્વાર્થમાં તત્પર તો ધેર ધેર જોવામા આવે છે પણ પરાપકારી પ્રકૃતિ વિરત જ હોય છે કહ્યું છે કે -

“વાહ્માન્સારા પરમાર્થશૂન્યા, ન દુર્લભાશ્ચિત્કથા મનુષ્યા ।

તે દુર્લભા ચે જગતા હિતાય, ધર્મે સ્થિતા ધર્મમુન્દાહરિત ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્-માત્ર જોનાવામાં જ સારા પણ પરમાર્થથી રહિત તથા ચિત્રમરી કથાઓ કહેનારા મનુષ્યો દુર્લભ નથી, પણ ધર્મમાં રિયઝ રહીને જગતના હિતના અર્થે ધનનું કથન કરનારા સત્પુરુષો દુર્લભ ॥ સુગુરુના યોગથી થતો લાભ

સરગુરુના સંનધનું પ્રયોજન એ છે કે-સોળતની અસર થયા વિના ગ્રહેતી નથી કશું છે કે -

“ જીવોડય વિમલસ્વભાવસુભગ સૂર્યોપલ્લસ્પર્દયા,

ઘટે સગવડાદનેકનિદ્રિતિ લુપ્તાત્મરૂપસ્થિતિ ।

મયાપ્નોતિ રવેરિષેદ સુગુરો સત્પાદસેવાથ્રમ્,

તજ્ઞાતોર્જિતતેનસૈવ કુન્તે કર્મેધન મસ્મસાત્ ॥ ૧ ॥ ”

ભાવાર્થ-આ જીવ સૂર્યાકાત મણિની જેમ નિર્મલ સ્વભાવે સુંદર છે પરંતુ પાત્ર વર્ણની મંત્રતથી જેમ સૂર્યાકાત મણિ નાના પ્રકારના સ્વરૂપને ધારણ કરે છે તેની પેઠે જીવ પણ કર્મના સંનધને લઈને નાના પ્રકારની ગતિને ધારણ કરે છે અને તેથી જ તેણે પોતાના શુદ્ધ ચિદાનંદ સ્વરૂપની સ્થિતિનો લોપ કરેલો છે પરંતુ સૂર્યનો સંનધ થતાં સૂર્યકાત મણિ જેમ ઉત્કટ તેજસ્વાસો લઈને સંનધમાં આવેલી વસ્તુઓને બાલી ભસ્મ કરી સ્વરૂપને પ્રકાશે છે, તેવી રીતે સુગુરુના શરણનો આશ્રય પ્રાપ્ત થવાથી જીવ પણ સંનધ હિત કર્મોના નાશ કરીને, પોતાના સ્વરૂપને પ્રકાશિત કરે છે

ધર્મની પરીક્ષા કરવી જોઈએ

હવે આપણે ધર્મના સ્વરૂપનો વિચાર કરીએ કહ્યું છે કે -

“ ધમ્મ જણો વિમગ્ગહુ, મગ્ગતેવિ બનયાણહુ વિસેસ ।

ધમ્મો જિણેહિ મણિઓ, જત્ય દયા સબ્બજીવેસુ ॥ ૧ ॥ ”

અર્થાત્-મનુષ્ય ધર્મની શોધ તો કરે છે પણ શોધ કરવા છતાં, વિશેષે કરીને જિનેશ્વર બનવાને કથન કરેલો, કે જેમાં સવ જીવોને વિષે દયા રાખવાનું કથન કરેલ છે તે ધર્મને જાણુ તો નથી વધી તે ધર્મ કેવો છે તે મ્હે છે —

“તિનિસયા તેસદ્ધા, દસણમેયા પરપ્પરિરુદ્ધા ।

ન ય દૂસસિ અર્હિસ, ત ગિણ્હ જત્થ સા સયલ ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્-પરસ્પર વિરોધી નહીંમો ને તેસડ મતવાયા, જેમાં સર્વ જીવોની દના રહી છે એવા અર્હિસા ધર્મને મદદથી કરે છે, પરંતુ દુશ્મણ દેતા નથી અર્હિસાને પરમ ધર્મ કહ્યો છે તે પરીક્ષા કરી અગીકાર કરવો, કહ્યું ॥ ૧ ॥ —

“*લુટ્તિ સુદર તિ જ, સન્ધો ઘોસેજ અપ્પણો પણિય ।

કગણ વ્વ ધિત્તવ, સુદર પરિક્કિસ્ય કાઠ ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્-સર્વ મતવાલાઓ પોતપોતાના ધર્મને શ્રેષ્ઠ કહે છે, પરંતુ સુવર્ણની માફક પરીક્ષા કરીને સારો હોય તે જ મદદથી કરવો સુવર્ણની પેઠે ધર્મની પરીક્ષા કેવી રીતે કરવી, તે બતાવે છે —

“*યથા ચતુર્મિ કનક પરીસ્યતે, નિઘર્ષણચ્છેદનતાપતાટનૈ ।

તથૈવ ધમ્મો વિદુષા પરીસ્યતે, શ્રુતેન શીલેન તપોદયાગુણૈ ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્-જગતમાં ધર્મ એવો શબ્દ તો બહુ સંજવાય છે પણ જેમ સુવર્ણની પરીક્ષા કરવામાં આવે છે તેમ તેની પરીક્ષા કરવી. જેમ સુવર્ણને કસોટી ઉપર ધમીને કાનસ મૂકીને તપાવીને તથા અખડા પીને પરીક્ષા કરવામાં આવે છે તેમ ધર્મની શાસ્ત્રથી, શીલથી તપથી અને દયાથી પરીક્ષા કરીને મદદથી કરવો.

૧-આ સ્વરૂપ સુવર્ણમયુગ્મયો જોલુ

*-કુમારપાલ પ્રબંધ

દેવ-ગુરુ-ધર્મનું સ્વરૂપ જાણવાથી વતો લાભ

દેવ, ગુરુ અને ધર્મનું સ્વરૂપ જિજિત્સુ માત્ર કહેવાનું પ્રયોજન
એ ■ કે-જેના ઉપર વિશ્વાસ કરવો હોય તેનું સ્વરૂપ તેના ગુણ
તથા વર્તન તરફ અવશ્ય ખ્યાલ કરવાની જરૂર છે ખ્યાલ કરતા
તે ઉત્તમ છે-એમ લાગે તો તે વસ્તુ તરફ આપણું વનણ થાય છે
અને તેનાં વચનો ઉપર વિશ્વાસ રાખી સમાધાન કે વિશ્વાસ રાખી
મહાપુરુષોના કથનાનુસાર તે માર્ગો અગીકાર કરવાથી, આપણું એવ
અવશ્ય થાય છે એટલા જ માટે ધર્મના મુખ્ય પ્રવર્તકો-પરમ દેવ
તથા પરમ ગુરુ તરીકેના સ્વરૂપથી જાણખાત છે તેમના કથનાનુસાર
સ્વરૂપને જાણવાથી તેમના ધર્મનુભવોનો જોષ થઈ શકે છે તથા તે
ઉપરથી જુદામાન પુરુષો ધણે સારો વિચાર કરી શકે છે જે કે-
અનેક પદના અનેક ગ્રંથો એકેક પદના આશયથી રચાયેલા હોવાથી
જુદામાનોને મંતોષ મની શકતો નથી પણ સત્પુરુષોના મુખથી
નીકળેલી નિષ્પક્ષપાત વાણી શ્રોતાજનોના મનને ધણે જ મંતોષ
આપનારી થઈ શકે છે એમ હું મારા કુળ અનુભવથી કહી શકું
હું પરંતુ તેવા મતવાળા પુરુષોનો વિશેષ પરિચય અને તેમના
તરફનું અવણ મનનાદિ અધિક થયા વિના એકદમ તેવો અનુભવ
થવો અતિ દુષ્ટ સમજી હું આટલું સામાન્ય માત્ર કહીને હું મારા
વિષયની સમાપ્તિ કરું છું

પ્રથમ વ્યાખ્યાન સમાપ્ત

વ્યાખ્યાન ખીણ

૬૧-ગુરુના ૨૧૩૫
વિશેષ રૂપાંકરણ

મગલાચરણમ્ ।

રાગદ્વેપવિજેતાર, મેત્તાર કર્મમૂઠતામ્ ।

નાતાર વિશ્વતત્વાના, વન્દે તન્મુગુલઘ્યયે ॥ ૧ ॥

અર્થ-રામ અને દેવાકિ આત્માના શત્રુઓને જેણે હત્યા છે, અને કર્મ રૂપી પવતો જેણે ભેદી નાખ્યા છે અને જગતના તત્ત્વો જેણે જાણ્યા છે, તેવા સર્વજ્ઞ ભગવાનને હું નમસ્કાર કરું છું તેટલા જ માટે કે-તેમના ગુણોની પ્રાપ્તિ અમોને પણ થાય

શ્રીમાન્ ગાયકનાડ સરકાર મહારાજ તથા સહયજનો ।

આપની ધર્મવિષયક શ્રવણાભિનાયા થવાથી પ્રથમ દેવ, ગુરુ અને ધર્મના સંબંધે મેં અક્ષરો અમોએ કહીને જતા ન્યા હતા તે વિષય તદ્દન સામાન્ય માત્ર હોવાથી, સતિ ન થાય તે વાસ્તવિક જ હતું અનેક પ્રકારની રાજ્યની પ્રવૃત્તિઓ હોવા છતાં, આપશ્રીએ ફરીથી જૈનધર્મના સ્વરૂપને જાણવાની ઇચ્છા દર્શાવી, તેથી અમે આનંદિત થયા છીએ પરન્તુ તેવા પ્રશ્નથી સમજાવવાની મારી શક્તિ નથી તે પછી ગુરુકૃપાથી પૂર્વના કથનમાં ક્ષિયિત સ્પષ્ટપણું કરવા ધારું છું વિચાર કરવો તે તો આપ શુદ્ધિમાનોને આધીન છે

ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણીમા વતા તીર્થકચ્છેવો

જેવી રીતે જીજ્ઞાસાચારો ૧-સતયુગ, ૨-દ્વાપર, ૩-ત્રેતા, અને ૪ કલિયુગ-એમ ચાર યુગ માને છે, તેવી રીતે જીન શાસ્ત્રોમા પણ કાલના બે વિભાગ કહેવા છે એક ઉત્સર્પિણી (અંતો આટો) અને બીજો અવસર્પિણી (હિતરતો આટો) તેમા પણ એકેકના ૮ વિભાગ કહેલા છે, પરંતુ તેમા સતયુગાદિકના કાનમાનથી ખણે ફેરફાર છે તે વિષય વિસ્તારયુક્ત હોવાથી આ પ્રસંગે કહી શકાય નહીં તે બંને પ્રકારના કાલને એક ચક્ર કહેવાય છે આ સૃષ્ટિ અનાદિ-અનંત રૂપે હોવાથી તેવા અનંતા ચક્ર ચર્ચ ગયા ॥ અને આગલ પણ અનંતા ચક્ર થશે તે ઉત્સર્પિણીના અને અવસર્પિણીના ૭ ૭ વિભાગના મધ્યમ કાલમા તેવા પરમ દેવ યોવીસ યોવીસ નિયમનુસાર થતા હશે છે

શ્રી રાત્રોજયસુરિ મહારાજને “ લોનસમાસ ”મા કહ્યું છે કે -

“ કાલદુગે તિવજ્યા, - ગેસુ ઇગુનરૂપકલેસુ ।

સેસગણસુ સિગ્જતિ, હુતિ પદમતિમજિગિંદા ॥ ૧ ॥ ”

અર્થાત્-તે ૪ બે પ્રકારના કાલમા જે ૮ વિભાગ બતાવ્યા હતા તેમા પ્રથમ અવસર્પિણીના ત્રીજા વિભાગમા ને પાસી (૮૯) પણ બાકી રહે તે વખતે તથા ચોથા વિભાગના ને પાસી (૮૯) પણ બાકી રહે તે વખતે અનુક્રમે પહેલા અને ચોવીસમા પરમ દેવ મોક્ષે જાય એજ પ્રમાણે ઉત્સર્પિણીના ત્રીજા વિભાગના તેમજ ચોથા વિભાગના પણ ને પાસી (૮૯) પણ જાન, તે વખતે અનુક્રમથી પહેલા અને ચોવીસમા પરમ દેવનો જન્મ થાય મગ્ગ-મહારાજાદિકના જન્મ સમયે જેમ ઉચ્ચ મહાદિક યથાચોચ મહી આવે છે, તેમજ આ વિષયમા પણ સમજવું

પરમ દેવ કેરી રીતે થાય તેનો વિચાર

જે જીવ પરમ દેવ થાય તે એકના એક છે-એમ ન સમજવું પણ જે જે જીવે પૂર્વના કાર્મિક ઉત્તમ ભવમાં પરમ દેવ અગર તેવા ગુરુના કથનથી યથાર્થ તત્ત્વોની શ્રદ્ધા કરી છે પછી તે ભવમાં અથવા તે તેવા બીજા અનેક ભવોમાં તેવા પરમદેવનો અથવા તેવા ગુરુનો સંપર્ક મળી જવાથી, તેવા યથાર્થ તત્ત્વોનું વિરોધ નાશપણું કરીને તેવા પ્રકારના કોઈ અતીન્દ્રિય ગુણ આચરણ આચરવાથી આત્માને અધિક દુરંતરે ચલાવેનો છે, તેવો ઉત્તમ જીવ, સવચા મુખ્ય થવાના ભવમાં પણ કોઈક ગત્યવશીય ઉત્તમ કુલમાં જ મ પામે છે, તે વખતે પણ પૂર્વના ભવમાં મેળવેલા જે મતિજ્ઞાન, શ્રુતજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન (આ જ્ઞાનોના સ્વરૂપનું વિવેચન ધણુ ધનાણુ હોવાથી પ્રસંગોપાત આગળ ઉપર કહેવામાં આવશે)-હોય, તે ત્રણે જ્ઞાન સહિત જ જ મ પામે છે તથા બધા વિના પણ બીજા જીવોને અતિ ચમત્કાર પ્રાપ્ત થાય તેવા જ્ઞાનવાના જ હોય છે

શ્રી ઋષભદેવ પ્રશ્નનું દ્વંક વર્ણન

ચાતુ અવસર્ગિયજીના ત્રીજા વિભાગમાં પ્રથમ પરમ દેવ ' સપત્તેવ ભગવાન ' થયા તેમનું દ્વંક સ્વરૂપ જોઈએ -

શ્રી સપત્તેવ ભગવાન થવાના પહેલા તેરમાં ભવ ઉપર ધના સાધનાઈ નામના મહાદેવે વ્યવહારી હતા તેમણે મોટી અદ વીનું ઉત્તરધન કરી બીજા શહેરમાં જવાની વખતે હિંદોપણા કરાવી કે- જેને વસંતપુર શહેરમાં આવવાની ઇચ્છા હોય, તે સુખેથી આવે તેમને સર્વ પ્રકારની સગવડ કરી આપીશુ ' તે અવસરમાં મહાપ્રુનિ-ઓનો પગ જવાનો વિચાર થયો શેકને ત્યાં બે મુનિઓને મોકલીને સાર્થમાં રહેવાની માગણી કરી શેકે પણ કહ્યું કે- હું આપની સગ વડતા રાખીશ, સુખેથી પધારજો ' તે વખતે શેકને ત્યાં કેરીઓનું બેળું આવેલું હતું, તેમાંથી કેટલીક કેરીઓ તે મુનિઓને આપવા

માડી પરન્તુ તે મુનિઓએ કહ્યું કે- 'વિશેષ પ્રકારનો સંસ્કાર થયા વિના-બીજા સહિત વસ્તુને અમે અંગીકાર કરના નથી' આથી રોકના મનમાં અતિ અમત્કાર પ્રાપ્ત થયો તેથી આગ્રહપૂર્વક કહ્યું કે- 'આપ અવગમ પધારી મને પાવન કરો' ઇત્યાદિ અરમીના જિવેમાં આવતી વખતે અધુએ પણ સાચમાં જ આ ગમ્તામાં પડ્યો વગસા અવાથી જગનમાં જ પડાવ નાખવો પડ્યો સાધુઓ પણ એકાદ સુપડીમાં રહીને નિર્વાહ કરી ગયા છે રાત્રિના સમયે ફરીથી વરસા ફરી મોની ગમ્તા વખતે રોક વિચાર કર છે કે- 'માગ સાચમાં કોણ કોણ છે અને કેવી રીતે નિર્વાહ કરતા હશે?' ઇત્યાદિ વિચાર કરતા તે મહામુનિઓના તરફ લક્ષ પડેલવાથી મોડ પમાતાપમા પડી ગયા કે- 'મે સગવડના રાખવાનું મહેલુ હતા એવા પણ ખજા લઈ શક્યો નથી તે મહાત્માઓની પાસે કોઈ પ્રયત્ન સાધન પણ નથી તો કેવી રીતે નિર્વાહ કર્યો હશે? હું તે મહાત્માઓને મુખ પહા કેવી રીતે દેખાડી શકું?' એ વિચાર તેણે પોતાના ખાસ મિત્રને કહી બતાવ્યો મિત્રે કહ્યું કે- જૂન થઈ તેની દરમત નથી પણ મુનિઓની પાસે તો અવશ્ય જુન જ જોઈએ તે કાપ કરતેવા નથી' છેવટે તે મિત્રની સાથે જઈને નમસ્કાર કર્યો નીચું મુખ રાખી અપગાધીની પેડે મહેલુ લાગ્યા કે- હે મહારાજ! હું આપની મંજાત બીનકુલ રાખી શક્યો નથી, તેથી મારા અપરાધની ક્ષમા કરશો' મુનિઓએ જવાબ દીધો કે- 'તમાગ સાચમાંથી અમારા નિર્વાહ સારી રીતે થયા કરે છે માટે કોઈ બીજાને વિકલ્પ કરશો નહિ' ઇત્યાદિ અનેક આનાપ-સંભાપ થયા, શેઠના મનને પણ મંતેલ થયો પછી બોજનના માટે આગ્રહ કરી બે મુનિઓને લઈ ગયા ભવિ તત્વતાના યોગથી બોજનની તૈયારી ન હોવાથી રોક અત્યંત ઝાંખા પડી ગયા અને વિચાર કરવા લાગ્યા કે- હું આજ સુધી કોઈ પણ કરી શક્યો નથી અને આજે પણ તેવો અવસર આવી બન્યો ફરીથી પણ મુખ કેવી રીતે બતાવી શકીશ?' ઇત્યાદિ વિકલ્પો

કરતા ધૃતનું જાગન નજરે પડ્યું તેમાંથી તેમણે ધૃત આપવાની ઈચ્છા દર્શાવી અને મુનિઓએ પણ તેવો જાવ જોઈને પાત્ર ધર્યું હવે સ્થાસના વસથી પાત્ર જરીને રોકે ધણા ખુશી થયા પછી તે મુનિઓનો વિશેષ પરિચય અને વારંવાર તેમના ઉપદેશનું શ્રવણ કરતા અધિક શ્રદ્ધાવાન થઈ, કેટલાક તત્ત્વોને પણ સમજ્યા.

એવી રીતે ધર્મવિષયક પગિણામ ॥ યોગથી ઉત્તરોત્તર આર જવ સુધી દેવતાની ગતિના તેમજ મનુષ્યની ગતિનાં અધિક અધિક મુખોને ભોગવીને આ અવસર્ગિણીના ત્રીજા વિભાગમાં નાભિરાજની મહારાણી મહેદેવીની કુષ્ઠિ રૂપ સરોવરમાં હસ રૂપે સ્વભદ્રેવપત્રે ઉત્પન્ન થયા.

તેમણે અગર ક્ષીપિ અને ચોસક ક્લાદિ આ કુનિયાનો વિગેષ વ્યવહાર ચલાવ્યો તેમને જરતાદિક સૌ પુત્રો હતા જેમના નામથી આ ક્ષેત્રનું નામ પણ જરત પડેલું છે જેમનું અગ્નિ ભાગવતમાં પણ જૈન ગ્રંથોથી ફેરફારપણે લખાયેલું છે.

થી સ્વભદ્રેવ ભગવાનને પિતામહાદિ અનેક પ્રગરનાં ગિરદ મહાત્માઓ ॥ તરકથી નાપ્ત થયેલા ॥

‘ આદ્યગુણ-નિવરણ ’ મા કથું છે કે -

“ ધણસચવાહિજમ્મે, જ ઘયદાગકય મુસાહૂળ ।

તવારણમુસમજિગો, તેટ્ટકપિયામહા જાગા ॥ ૧ ॥ ”

અર્થાત્—ધના સાચવાહ નામના તેગમા જવમા જે ઉત્તમ સાધુઓને ધૃતનું દાન આપ્યું તે કાગ્જથી સ્વભદ્રેવ ભગવાન નજી લોકમા પિતામહ ગિરદને નાપ્ત થયા.

તે પરમ તત્ત્વોના શ્રદ્ધાનનો અને તે પરમદેવની તથા તેવા મહામુનિઓની સેવા તેમજ તેવા અનીકિક આચારના પાલનનો જ

પ્રતાપ સમજવો ઇત્યાદિક ચોવીસ પરમ જીવો પૂર્વના જીવોમાં સત્ય પદાર્થોના મહાનના યોગથી નાના પ્રમાણના સત્ય જો સેતીને પરમદેવની પદવીના અધિકારિઓ થયા છે, તેમની શ્રદ્ધા અને કર્તવ્યોનો વિશેષ વિચાર કલિભવસવસા શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યજી કૃત ત્રિપીઠીય ચરિત્ર ' નામના ત્રીસ હજાર શ્લોક પ્રમાણવાળા ગ્રંથના શ્રવણથી જાણી શકાય તેમ હોવાથી, તે ગ્રંથ વાંચવાની જવામજી કરે છું.

હવે તે પરમદેવો સવથા મુક્ત થવાના જીવમાં તથા જાને કુખા હોવાથી પૂર્વના જીવોમાં અનુભવેલા સાધુના કર્તવ્યોને અંગીકાર કરતી વખતે પણ મન પરવ નામના ચોથા જાને પ્રાપ્ત કરીને, પછી આત્માના ત્રીજા પરિણામના યોગથી જ્ઞાનાદિકના ઘાતક જે બનિષ્ઠ કર્યો છે તેનો નાશ કરીને સર્વ તત્ત્વોનું યથાર્થ અને સંપૂર્ણ સ્વરૂપ પ્રત્યક્ષ કરીને, પછી સર્વ જીવોના હિતને માટે જીવાદિક યથાથ તત્ત્વોનું સ્વરૂપ બતાવીને, પછી સાધુધર્મનો ઉપદેશ અને તેમાંથી કઠીન ભાગ બાદ કરીને ગૃહસ્થોના ધર્મનો પણ ઉપદેશ કરી ગયા છે.

સાધુના આચારો

જીવાદિક તત્ત્વોનો વિષય અતિ ગંભીર અને મહાન હોવાથી અગ્રે કહેવામાં આવશે નહિ માત્ર અનુક્રમથી સાધુ અને ગૃહસ્થોનો સામાન્યપણે આચાર કહીએ છીએ પ્રથમ સાધુના આચારનું સ્વરૂપ -

“મહાવ્રતઘરા ધીરા, મૈદ્યમાત્રોપજીવિત ।

સામાયિકૃત્યા ધર્મોપ, -દેશના ગુરવો મતા ॥ ૧ ॥”

અર્થાત્-પ્રાય મહાવ્રતોને ધારણ કરી તેનું પાલન કરનારા, અનેક સકટોમાં પણ ઘેતીને નહિ છોડનારા, ધાગણુ કરેલા મતોમાં ફણ પણ નહિ લગાડનારા, પોતાને માટે કગલીને લોગ્ગન પણ નહિ લેનારા, માત્ર ધર્મના સાધનમાં ઉપયોગી થાય તેટલા પૂરતી શરીરની રક્ષા માટે-બિદ્યા દ્વારા નિદ્રાપ આહારને લાગીને નિર્વાહ કરનારા વસ્ત્રાદિ

ક પછી મર્યાદાથી અવિકપણે સમજી નહિ કરનાર ગાદેશાદિકની પગિણીથી ગદીન મ-ચર્ય ત્રિસિને ભજનાર, માત્ર જીવેનાક વાણુ માટે નમગાં ધામા મવાઈ પૂરક ગુણને પરમદેવ કથિત રમનો યથાર્થ પણે ઉપદેશ આપીને ધમમા સ્થિત કરનાર મહામુનિઓ હોય છે .

મહાવ્રતોના નામ

॥ અહિંસાસત્યમસ્તેય વ્રજાવર્ણાવિગ્રહ

પચમિ પચમિયક્તા માવનામિરિમુક્તવે ॥ ૧ ॥

અર્થ—અહિંસા—સત્ય જીવ ઉપર ૧ સૂરત—મત્યવચન ૨ અસ્તેય—ઉચિત નસ્તુ પછી માલીકના રીધા વગર નહિ લેવાં . યજ્ઞચય—સવથા જ્યાં મેવનથા વિગ્રહ ૪ અપગ્નિહ—વન વાન્યાદિકના ત્યાગી ૫ એ પાચેને મહાવ્રતો કહે છે અને એકેકની પાચ પાચ ભાવનાઓ ૩ એ પાચ મહાવ્રતો અને એ પાચ મહાવ્રતોની પચીસભાવન એા મોક્ષના અર્થો સહુ અવશ્ય પાણુ કરે ૨

અહિંમાનુ સ્વરૂપ

મ યત્ પ્રમાદયોગેન, જાવિત્વવ્યપરાપ્ત

વ્રજાના સ્વાચાર્ણાવ, તદહિંસા વ્રત મત ॥૧॥

અર્થ—હાલતા ચાતતા મે છકાયાદિક જીવો વ્રસ પણે કહેલા છે અને પૃથ્વી પાણી, અગ્નિ વાયુ અને વનસ્પતિના જીવોને સ્થાવર કહેલા છે, તેમનો જ દેશ, અજ્ઞાનાદિક જે પ્રનાદો છે તેના વશ થઈને યાત હિંસી નાશ ન કરે તેનું નામ અહિંસા વ્રત કહેલું છે .

મત્યવચનનું સ્વરૂપ

॥ પ્રિયં પચ્યં વચસ્તપ્ય સૂરતવ્રતમુચ્યતે

તત્તપ્યમરિ નો તપ્યમપ્રિયચાહિત ચ યત્ ॥ ૧ ॥

અર્થ—જે વચન પ્રિયરાથી બીજા જીવને આનંદ થાય તેનું નામ પ્રિય અને જે વચન તે જીવને સ ॥ હિતકારક હોય તેનું નામ પચ્ય છે તેનું યથય વચન હોય તેનું નામ સત્યવ્રત કહેલું છે પરંતુ જે વચન વ્યવહારથી સત્ય હોય જ્યાં બીજાના હૃદયને ભેદન કરનાર

હોય તો તે સત્યરૂપે ન મમજી જેમકે-કણુને કાણો મારીયાને કાઢીયો ઈશ્વારીક વગ્નને બોલવું તેને સમયવન કહેવું છે ॥ ૪ ॥

અસ્તેયનુ સ્વરૂપ

‘ ॥ અનાદાનમદત્તસ્યા સ્તપ્યતમુદીરિતમ્ ।

શાન્તા પ્રાણા નૃણામયો, દરતા ત દ્વિતા દિ સ ॥ ૫ ॥

અથ—કોઈ પણ પદાર્થને માનિકના આપ્યા વિના તેવો નહિ કાણુ કે ધનાદિક પદાર્થ મનુષ્યના બાહ્યના પ્રાણો છે તેથી બીજાના ધનાદિકને હાથ કગનારે તેના પ્રાણોનુજ હાથ કયુ મણાય તેથી દીધા વગર નહિ લેવાનો જે નિયમ તેનું નામ અસ્તેયશત્ર કહેવું છે ॥ ૫ ॥

અદા મત સ્વરૂપ

વિશ્વોદારિકામાનાં કૃતાડ્વનુમતિકારિત

મનાવાકાયતસ્યાગો પ્રજ્ઞાપ્તાદગપામર્ગ ॥ ૧ ॥

અથ—વૃત્તાના શરીર મળી ૧ તથા ઔદાગિક શરીર તે મનુષ્ય ૨ અને નિર્વ્યય (અર્થાત્ પત્ન) ૩ સમગ્રી કામમેજા એટલે વિષય મેવન કરવું ૪ તેમજ બીજા પામે કરાવવું ૫ તેમજ વિષય મેવન કરનારને સાગ છે એમ કરીને માનવ ૬ જે હજી ભેદાને મન ૧ વચન ૨ અને કાયા ૩ થી ગુણીએ તો અનાગ ભેદો થાય તે બધાએ પ્રકારથી મૈથુન મેવન કરવાનું ત્યાજ તેનું નામ અદાશત્ર કહે છે ॥ ૬ ॥

પાશમા નતનુ સ્વરૂપ

‘ ॥ સવમાવ્ષુ મૂર્છાયા સ્યાગ સ્વાદગરિપ્રદ ।

વદત્તસ્વપિ જાવેત મૂછાયાદિત્તવિષ્ણવ ॥ ૧ ॥

અથ—નાના પ્રકારના જે પદાર્થો છે તેના ઉપ જે મમત્વ આવ નહિ કરવો તેનું નામ અપરિમિતશત્ર કહે છે તેનું કારણ એ છે કે વસ્તુ (પદાર્થ) નહિ હોવા છતાં પણ જીવોને આત્માની અદા તીવ્ર મૂર્છાએ લાગેરીજ હોય છે તેથી જે મહામાયાએ પોતાના શરીર માત્રની ઉપર પણ મૂર્છા ગણી નથી તેજ પુરો અદા ત્યાગી મણાય જે એમ કહેવામા ન આવે તો કુતરા બિલાડા

પણ ત્યાગીની ગણતરીમાં આવી જાય ॥ ૭ ॥ એ પાત્ર મહાવતનુ સ્વરૂપ કદ્યુ હવે પચીસ બાવનાઓ ૭ કિચિત સ્વરૂપ દર્શાવીએ છીએ પ્રથમ મહાવતનુ રક્ષણ કરવા માટે આ પાત્ર ભાવનાઓ ભાવે.

મનોરુપિ—પાપ કાય સમગ્રી ત્રિયા માથી મનને હકાવતુ તેનું નામ મનોરુપિ સાધુ સૂક્ષ્મ યા સ્થૂળ કોઈ પણ પ્રાણીની હિંસાથી મુક્ત છે તેણે પ્રથમ પોતાના મનને અવરથ દવાવવાની જગ્યા છે જે પ્રાણી મને કરી હિંસાનું ચિંતન કરે છે અને જે કે કાયાત્મ કરી હિંસા કરતો નથી તો પણ તે હિંસાથી થનારા કમને ઉપાગ્રહ કરે છે

॥ મન ઇવ મનુષ્યાણાં વારણ વધમોક્ષયો ।

વધાય વિક્યાસંગી મુતયૈનિર્વિવય પુન ॥ ૧ ॥

અર્થ—મન જ્યારે ઈન્દ્રિયોના ત્રિપોમાં અસક્ત થાય છે ત્યારે કમનવન કાગધુ થાય છે અને જ્યારે ઈન્દ્રિયોના ત્રિપદથી વિમુક્ત થઈ નિર્વિવય થાય ત્યારે મેક્ષનું કાગધુ થાય છે માટે મનુષ્યને મન છે તેજ કમનવનું તથા કમચાં મુક્ત થવાનું પ્રયત્ન કાગધુ છે

તેના નસતય ગજર્ષિ આ અનેક દ્રષ્ટાંતો જૈન સિદ્ધાંતમાં દર્શાવેલ છે પણ એક મુનિશ્રી પોતાના આત્માને ઉદ્દેશીને કહે છે જે—

કુક્ષમર્જાલે કુવિકલ્પસૂત્રજ નિવલ્પ ગાઢ નરવાપ્તિમિથિરમ્ ।

વિમારવત્ પ્યશ્યતિ ગ્રીવ હ મન, કેવલકલ્પામિતિ માત્સ્ય વિશ્વસી ॥ ૧ ॥

અર્થ—હું જ અનેક કુવિકલ્પ સુત્રે ઉત્પન્ન થએલી કુકમરૂપી જાતોથી ગાઢ બાધી વેઈ નગ્કરૂપ અગ્નિવડે મગ્જની પેઠે આ માઠી રૂપ મન તને નાજશે માટે એનો વિશ્વાસ ન કરીશ પ્રાણીને કોઈ પણ કાય કરતું હોય છે ત્યારે પ્રથમ તત્સબથી નિકલ્પો અવરથ કરે છે અને નિકલ્પોથી કરી તેને દ્રઢ કરે છે જે કાય સમગ્રી નિકલ્પો થોડા તે કાય કરનાનો આગ્રહ પણ ઘણું કરી થોડો હોય છે જે કાય સમગ્રી નિકલ્પો અધિક તે કાય કરવામાં આગ્રહ પણ દ્રઢ હોય છે માટે હિંસાકારી

કુચિકરૂપમા કહી યજ્ઞ સાધુ મન પ્રવર્તીવે નહિ, જેથી તેને હિસારૂપ જાગમા ફસાવવાનો સમય ન આવે માટે કુચિકરૂપ રૂપ પ્રતિમાથી મનને બદકાવી સુચિકરૂપ રૂપ પ્રતિમા જોડતુ કેવા પ્રકારના સુચિકરૂપમા મનને જોડતુ તાસમી કિંચિત્ દિગ્દશનરૂપ જૈનાગ્રી પ્રતિકાળમા જે સ્તોત્રોનું અમરુ કરે છે તેમાથી એક નીચે દર્શાવીએ છીએ

૧ ॥ શિવમસ્તુ સર્વમગત પરહિતનિરતા મવતુ મૃતગણા ।

દોષા પ્રયાંતુ નાશ સર્વેન સુલીમવતુ છોકા ॥

અર્થ—જગતના સંવળા પ્રાણીઓનું કે યાજ્ઞ થાઓ સર્વ પ્રાણી પડેપકારમા આસક્ત હો જગતમાથી અડગા દેવને નાશ થાઓ અને સર્વ ઠંકાણે પ્રાણીઓ સુખી થાઓ આ સ્તોત્રના સાર્થકમાજ તે ગત્રી દિવસ પોતાના મનને પ્રવર્તીવે, પોતે તેવા આચરણ કરે બીજા કેવી રીતે તેવા આચરણો કરે, તેનું ચિંતન કરી પોતાને તેમના કેલ્યાણનો જે માગ દિગ્દશન થાય તેમા પ્રતિ કંઈવાનો ઉપદેશ દે અને પોતાની અને પરની તુલ્ય પ્રતિમા અને પામે આ સ્તોત્ર માત્ર દિગ્દશન રૂપ છે એવા અનેક સ્તોત્રો મહોપકારી પૂવ પુરો દર્શાવી ગયા છે આવા પ્રકારની પ્રતિમા જેનું મન વચન અને કાયા પ્રવર્તમાન છે તેજ પ્રાણી સ્વપન્નુ હિત કંઈવા સમય થાય છે તેજ પ્રાણી પોતાના સદશ બીજાને જુવે છે અને તેથી તેજ આમરતુ સર્વભૂતેષુ ચ વસ્યતિ ચ વસ્યતિ એ વચનને સાચક કરે છે

આ પ્રથમ બાવનનું સ્વરૂપ કહ્યું હવે બાકીની ભાવનાઓ તથા ગૃહસ્થના આચારનું સ્વરૂપ અગાડીના બીજા ભાષણમા કહીશ ઇત્ય

॥ ઇતિબીજુ વ્યાખ્યાન સમાપ્ત ॥

